

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Külli Baumann

**SEKSUAALVÄHEMUSED JA KAHE ERINEVA
PÕLVKONNA SUHTUMINE NEISSE PÄRNU LINNA
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu

Kaasjuhendaja: Liina Käär

Pärnu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "...“..... a.

TÜ Pärnu kolledži ..... osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste

autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja

mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus.....	5
1. Seksuaalvähemustega seotud mõisted ja suhtumised ühiskondades	7
1.1. Peamised mõisted ning seksuaalvähemuste jagunemine	7
1.2. Inimese identiteet ja seksuaalsus.....	13
1.3. Omasooarmastusest varasemas ajaloos.....	14
1.4. Kiriku suhtumine seksuaalvähemustesse	18
1.5. Homoseksuaalsuse põhjused ja ravi.....	20
2. Seksuaalvähemused Eestis	25
2.1. Seksuaalvähemused Eesti ajaloos	25
2.2. Õigusaktid ja homoseksuaalsus	26
2.2.1. Partnerlusseaduse vajalikkus.....	28
2.2.2. Samasooliste paaride lapsendamisõigus	31
2.3. Vähemustemarss ehk praid	32
3. Uurimus „Seksuaalvähemused ja kahe erineva põlvkonna suhtumine neisse Pärnu linna näitel“	34
3.1. Uurimuse eesmärgid ja uurimisküsimused	34
3.2. Uurimuse metoodika ja läbiviimine	35
3.3. Valimi kirjeldus	36
3.4. Uurimustulemuste analüüs.....	37
3.4.1. Täiskasvanute ja gümnasistide arusaamad ja teadmised seksuaalvähemuse olemusest ning temaatikast	37
3.4.2. Põlvkondade erinevused hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse	38
3.4.3. Kahe erineva põlvkonna hinnangud „kapist välja tulnud“ sõprade või klassikaaslaste/kolleegide aktsepteerimise kohta.....	43
3.4.4. Erinevate põlvkondade suhtumine homoabieludesse ja lapsendamisse	45
3.4.5. Erinevate põlvkondade suhtumine praidide ehk vähemuste marsi korraldamisse Eestis	47
3.5. Uurimustulemustest tulenevad peamised järeldused ja ettepanekud	49

Kokkuvõte.....	52
Viidatud allikad.....	54
Lisad.....	58
Lisa 1. Küsimustik	58
Summary	66

SISSEJUHATUS

Seksuaalvähemused on olemas olnud kogu inimkonna ajaloo vältel kõikidel ajastutel ja kõigis teadaolevates kultuurides. Hirm lähedaste ja tuttavate võimalike reaktsioonide ja diskrimineerimise ees on nad vaikima ja salatsema sundinud. Tegemist on valdkonnaga, mille kohta pole eesti keeles kuigi palju materjali ilmunud ja mida, hoolimata ühiskonna näilisest avatusest varjutab ikkagi salapära.

Viimastel aastatel on seksuaalvähemustesse kuuluvad inimesed, eesmärgiga ennast ühiskonnas nähtavaks-kuuldavaks teha ja omale heteroseksuaalidega võrdseid õigusi nõuda, aktiivselt sõna võtma asunud. „Kapist välja tulemisega“ aga võib kaasneda mitmeid elulisi probleeme, mis vajavad lahendamiseks sotsiaaltöötajate abi. Sageli juhtub, et ühiskond diskrimineerib enda seatud piiridest ja normidest kõrvalekaldujaid. Vähemuste olemust lihtsalt ei mõisteta ja nende seksuaalset suundumust peetakse hälbeks. See aga, mis on hälve ja mis mitte, on sotsiaalse kokkuleppe ja tolerantsi küsimus.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on võrrelda põlvkondade erinevusi hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse. Võrdlemisel keskendutakse seksuaalvähemuste teema ja olemuse käsitlemisele ja tõlgendustele, „kapist välja tulnud“ sõbra või klassikaaslase/kolleegi aktsepteerimisele, täiskasvanute ja tänaste gümnasistide suhtumisele homoabieludesse ja –lapsendamisse ning praidide (vähemuste marsi) korraldamisse Eestis. Uurimuse läbiviimiseks kasutatakse kvantitatiivset uurimis-meetodit.

Nimetatud eesmärgi saavutamiseks on vaja täita järgmised uurimisülesanded:

- tutvuda teoreetilise kirjandusega ja koostada teoreetiline raamistik;
- planeerida uurimus ning koostada küsimustik ja valim;
- viia läbi küsitlus ja analüüsida andmed;

- uurimusele baseerudes tuua välja peamised järeldused.

Ülesannete täitmiseks tõstatatakse järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas tõlgendavad täiskasvanud ja tänased gümnasistid seksuaalvähemuste olemust ja seksuaalvähemuste teematikat?
- Missugused on põlvkondade erinevused hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse?
- Kuidas aktsepteerivad kaks erinevat põlvkonda „kapist välja tulnud“ sõpru või klassikaaslast/kolleege?
- Missugune on erinevate põlvkondade suhtumine homoabieludesse ja – lapsendamisse?
- Missugune on erinevate põlvkondade suhtumine praidide (vähemuste marsi) korraldamisse Eestis?

Lõputöö koosneb kolmest peatükist ning alapeatükkidest. Esimene peatükk käsitleb seksuaalvähemustega seotud mõisteid ja suhtumisi ühiskondades, teine peatükk keskendub seksuaalvähemustele Eestis ning kolmas peatükk sisaldab uurimuse empiirilist osa.

1. SEKSUAALVÄHEMUSTEGA SEOTUD MÕISTED JA SUHTUMISED ÜHISKONDADES

1.1. Peamised mõisted ning seksuaalvähemuste jagunemine

Seksuaalvähemusi käsitlevate teemade üheseks mõistmiseks tutvustab käesoleva töö kirjutaja antud lõputöös kasutatuid, Eesti LGBT (lesbi, gei, bi, trans) Ühingu poolt lahti seletatud mõisteid.

Aseksuaal: Inimene, kes ei ole huvitatud ega vaja aktiivset seksuaalsuhet. Aseksuaalne inimene ei välista suhteid emotsionaalsel tasandil.

Bioloogiline sugu: Sugu, mis on määratud inimese sünniga ja märgitud tema passi. Tavaliselt jaguneb kaheks: mees ja naine.

Biseksuaalsus: Emotsionaalne ja seksuaalne tõmme nii meeste kui naiste vastu. Seejuures ei pruugi need tunded olla mõlema soo vastu võrdväärselt tugevad. Biseksuaalne inimene võib vastu võtta otsuse olla intiimsuhtes vaid ühe kindla soo esindaja või esindajatega, kuid määratleda end sellegi poolest biseksuaalina.

Gay pride: 1969. aastal New Yorgis homode vabastusliikumisest alguse saanud igaaastane üritustesari, mis leiab aset kõikjal maailmas. Üritus juhivad tähelepanu homoseksuaalsusega seotud erinevatele probleemidele ja kulmineerub enamasti värvika paraadiga.

Gei (inglise keeles *gay*): Mees, kes tunneb emotsionaalset ja seksuaalset tõmmet meeste vastu ja eelistab neid partneritena. Vahel kasutatakse seda sõna üldnimetusena nii homoseksuaalsete meeste kui naiste kohta.

Heteronormatiivsus: Eeldus, et inimesed jagunevad meesteks ja naisteks, kellel on elus selged, looduse poolt antud rollid. Heteronormatiivsuse järgi on heteroseksuaalsus ainus normaalne seksuaalne orientatsioon, mistõttu peetakse normaalseks seksuaalseid ja abielulisi suhteid vaid vastassugupoolega.

Homofobia: Tugev negatiivne tunne, mõnikord ka viha LGBT inimeste suhtes; võib väljenduda nii taunivates hoiakutes kui vaenulikus või vägivaldses käitumises.

Homoseksuaalsus: Emotsionaalne ja seksuaalne tõmme samast soost inimeste vastu.

Kapist välja tulemine: Oma seksuaalse orientatsiooni või sooidentiteedi avalikustamine teistele inimestele. Kapist välja tulemine on LGBT inimeste jaoks oluline sündmus, milleni jõudmine eeldab tavaliselt pikka eneseanalüüsi ning iseenda identiteediga leppimist. Seksuaalsest orientatsioonist või sooidentiteedist rääkimine võib olla väga raske. Kardetakse negatiivset vastukaja, solvanguid või hülgamist lähedaste poolt. Kapist välja tulemine on protsess, mille käigus elatakse läbi erinevaid faase alates eitamisest kuni enesega leppimiseni.

Lesbi: Naine, kes tunneb emotsionaalset ja seksuaalset tõmmet naiste vastu ja eelistab neid partneritena.

LGBT: Lühend, mis tähistab lesbisid, geisid, biseksuaale ja transseksuaale.

Seksuaalne orientatsioon: Seksuaalne eelistus, nt heteroseksuaalsus, homoseksuaalsus, biseksuaalsus.

Sooidentiteet (inglise keeles *gender identity*): Inimese enda määratletud ja tajutud sugu; võib olla naine, mees, ei kumbki, midagi nende kahe vahepealset ja nii edasi.

Transseksuaal, ka *transsooline*: Mees või naine, kelle bioloogiline sugu ja sooidentiteet on omavahel vastuolus ning kes võib soovida jäädavalt muuta oma bioloogilist sugu ja väliseid sootunnuseid, et hakata elama vastassoo rollis. Transseksuaalid teevad soovi korral läbi soo korrigeerimise protsessi hormoonteraapia ja kirurgia abil. Soomuutmisele eelneb alati psühholoogiline nõustamine; sellele võivad järgneda soorollijärgsed käitumis- ja suhtluskoolitused.

Enamikus ühiskondades kogu inimajaloo vältel on väike osa inimesi eelistanud seksuaalpartneritena sama soo esindajaid. Sellistele eelistustele antavad nimetused ja määratlused sõltuvad konkreetsetes ühiskonnas kombeks olevatest käitumisharjumustest. (Hess, Markson, Stein 2000: 104)

Seksuaalvähemuste jagunemine homo-, trans- ja biseksuaalseteks

Seksuaalvähemuste hulka kuuluvad inimesed jagunevad kõige üldisemalt kolme gruppi: homo-, trans- ja biseksuaalid.

Sõna *homoseksuaal* võttis 1869. aastal kasutusele Austria-Ungari kirjanik ja tõlkija Karl Maria Benkert von Kertbeny. Inglise keelde tõi selle Havelock Ellis, kes 1890. aastail uuris inimese seksuaalsust. See omast soost inimeste vastu füüsilist ja emotsionaalset tõmmet kirjeldav mõiste tuleneb kreekakeelsest sõnast *homos* (sarnane) ja ladinakeelsest sõnast *sexus* (sugu). Võib-olla just esimesest sõnapoolast johtuvalt kaldutakse seda terminit kasutama peamiselt meeste kohta. Homoseksuaali vastandmõiste heteroseksuaal tuleneb kreekakeelsest sõnast *heteros* (erinev) ning tuli käibeles hoopis hiljem. Von Kertbeny pidas heteroseksuaalset käitumist “normaalseks seksuaalsuseks”. (Raudsepp, Kotter 2012)

Psühholoogide silmis jagunevad homoseksuaalid avalikeks ja varjatuiks, tähistades sellega inimese suhtumist oma homoseksuaalsetesse tunnetesse. Varjatud homoseksuaalid oma homoseksuaalsust ei väljenda ning tihtipeale ei tunnista seda iseendalegi. Rohkem kasutatakse seda sõnapaari (ingl k *closeted gay*) siiski nende kohta, kes endale oma homoseksuaalsust küll tunnistavad, aga teiste eest siiski mingil põhjusel varjavad. Avalikud homoseksuaalid annavad endale oma tunnetest aru, ent suhtuvad sellesse väga erinevalt, alates süü tundmisest kuni täieliku heakskiiduni. Igapäevases kõnepruugis nimetatakse nii inimest, kes oma homoseksuaalsust teiste eest ei varja. Loomulikult on piir nende kahe variandi vahel hägune ning inimene võib olla avatud näiteks sõprade ja tuttavate seas, tööl ja perekonnas aga mitte. Teiste, aga ka iseenda ees oma homoseksuaalsuse avalikustamist nimetatakse ingliskeelse väljendiga *coming out* (väljatulek). (Raudsepp, Kotter 2012)

Sõna “*homoseksuaal*” puhul võib jääda kõlama rõhuasetus eeskätt nähtuse füüsilisele aspektile, mistõttu kõrvalseisjad kipuvad alahindama või isegi ignoreerima suhte emotsionaalset tasandit. Selle ühekülgsel muljel tasakaalustamiseks on üritatud kasutusele võtta sõna *homofiil* (kr k *homos* + *phieo* 'armastan'). Slängis on homoseksuaali tähistavad sõnad enamasti halvustava varjundiga. Eriti puudutab see mehi. Naishomoseksuaalid on pälvinud meestest vähem tähelepanu ja seepärast on nende kohta ka vähem halvustavaid nimetusi. Nende puhul üldiselt tarvitatav sõna lesbi on tuletatud Lesbose saare järgi, kus seitsmendal sajandil eKr elas kuulus Kreeka poetess Sappho, kes ülistas naistevahelist armastust. (Raudsepp, Kotter 2012)

Esimene *transseksualismi* definitsioon pärineb aastast 1953. Termin võttis kasutusele saksa endokrinoloog Harry Benjamin, kes kirjeldas sellega bioloogiliselt normaalset inimest, kellel on kindel veendumus, et ta kuulub vastassugupoole hulka ning soovib oma sugu muuta.

Sooidentiteedihäire ehk soodüsfooria ja transseksualism on mõisted, mille abil kirjeldatakse isiku soovi elada ja olla ühiskonnas aktsepteeritud vastassoo esindajana. Seisund väljendub rahulolematuses enda fenotüübilise soo ehk geneetilise välisilme suhtes ja soovis saada ravi, mis muudaks keha eelistatud soole vastavamaks. Transseksualismi korral ei lange geneetiline välisilme ja somaatiline ehk keheline diferentseerumine ühte aju programmeerimisele mehe või naisena. Püsiva sooidentiteedi häirega kaasneb soov kasutada kõiki vastassoost inimeseks olemise kultuurilisi eeliseid. Transseksualism eristub seksuaalsest orientatsioonist ning nagu mittetransseksuaalid, võivad ka transseksuaalid olla hetero-, homo-, bi- või aaseksuaalsed. (Väli 2012 : 36)

Soodüsfooria on enesediagnoos, mida sageli kinnitavad sõbrad ja perekond ning mida ei ole võimalik kinnitada muude testidega kui düsfooria püsimine vähemalt kahe aasta jooksul ning häire leevendumine vastassoolisena tunnustamisel. Seda on võimalik vähendada hormonaalse ja kirurgilise palliatiivse raviga, kuid oma olemuselt on tegemist ravimatu seisundiga, mis märkimisväärsel osal juhtudest on seotud sotsiaalse isolatsiooni ja suurte hingepiinadega, millele ka kõige kaalutletum medikamentoosne või kirurgiline ravi võib lisada füüsilist ebamugavust ja viljatust. Ravi eesmärgiks on rehabiliteerida inimene täieõigusliku ühiskonnaliikmena nende eelistatud soorollis, kuid

ka kõige täiuslikumal medikamentoosel ja kirurgilisel palliatiivsel ravil ei ole mõtet, kui inimene soovib ikkagi varju jääda. (Väli 2012 : 37)

Biseksuaalsuse kohta võib leida erinevaid definitsioone. Küll on tegu kiindumusega mehe ja naise vastu, küll tuuakse välja emotsioone ja armastust või keskendutakse füüsilisele külgetõmbele samast ja/või vastassoost inimese vastu. Näiteks Brasiilias, kus temperament on põhjamaisest Eestist vägagi erinev, on arusaamine seksuaalsusest vabam ning seetõttu sellist mõistet nagu „biseksuaalsus” ei eksisteerigi – inimese seksuaalsus on sujuv, partnerist sõltuv ning biseksuaalsus asjade loomulik seis. Samas levib USAs väljend „panseksuaalne” ehk inimesearmastaja. Seal on olulised inimesed ise, nad on n-õ soopimedad ja seetõttu laiahaardelisemad ning kreeka keeles kõike tähendav „pan” iseloomustabki seda vaatepunkti. Mõistmaks selle definitsiooni kõiki nüansse, on oluline näha kolme tahku. Esiteks on esiplaanil inimene, olenemata soost või seksuaalsest orientatsioonist. Teiseks on oluline mõista, et nagu heterode ja homode puhul, võivad ka biseksuaalsete inimeste suhted koosneda nii platoonilisest kui ka füüsilisest tõmbest. See tähendab, et suhtes ei pea olema esindatud mõlemad aspektid, vaid võib olla ka ainult üks. Kolmas ja kõige olulisem võtmesõna on võime. See sõna määrabki kogu biseksuaalsuse olemuse. Selle mõiste järgi ei pea biseksuaalne inimene enese tõestamiseks või täisväärtusliku biseksuaali tiitli saamiseks magama samast ja vastassoost inimesega. Ta ei pea olema suhtes ühe või mõlemaga. Aga ta võib seda kõike teha, sest biseksuaalne inimene on selleks lihtsalt võimeline. (Saul 2012: 29-30)

Lisaks enesedefineerimisele kaasneb biseksuaalsusega veel kaks külge, millega elu jooksul suuremal või vähemal määral kokku puututakse: identiteedi avalikustamine ning diskrimineerimise ja stereotüüpidega tihedalt seotud bifoobia. Esimene on väga sarnane geide ja lesbide kapist väljatulekuga. Ka biseksuaalidel tuleb seda teha kogu elu iga inimese, ka iseenda suhtes. Samas võib inimene avalikult oma seksuaalsust tunnistades kohata ebameeldivat bi- või homoofoobiat. Mõlemad võivad avalduda sõimus, laimus, ignoreerimises, vägivaldas või õnneliku suhte lõppemises. Sealjuures pole bifoobia sugugi vähem keerukas kui homoofoobia ning suurest hirmust ei soovi biseksuaalsed inimesed sageli end selle sõnaga märgistada. (Saul 2012: 31) Tihti juhtub, et kõige suurema negatiivsuse ja eelarvamustega suhtuvad biseksuaalidesse just teised

seksuaalvähemuse esindajad - gei ja lesbi kogukonnad (Barker; Richards; Jones... 2013).

Erinevatest allikatest lähtudes tähendab bi- või homofobia homoseksuaalsete inimeste kartust ja diskrimineerimist või vastumeelsust nende suhtes. See on irratsionaalne hirm, mis tekib kõige sellise suhtes, mis erineb harjumuspärasest. Eestis on homofobia suureks probleemiks, sest nagu selgus 2007. aastal sotsiaalministeeriumi uuringust, kogevad siinsed LGBT inimesed ebavõrdset kohtlemist elu kõigil tasanditel, alates õiguslikust ja lõpetades igapäevasega. (Alvela 2012: 62) Vaenulikkus ja eelarvamused geide ja lesbide suhtes võivad väljenduda otseses ja kaudses vormis. Hirmu muutumine vägivallaks on üks alalhoiuinstinkti põhimehhanisme loomariigis. Homofobia aluseks olev irratsionaalne hirm võib leida väljundi otsese rünnakuna (füüsiline vägivald) või siis keeldude ja kuulujuttudena (sõnaline vägivald). Eespool kirjeldatud käitumine on indiviidi kaitsereaktsioon talle tundmatu nähtuse ees. Inimene ei tea, kuidas reageerida, kohates ebatraditsioonilist käitumist. (Raudsepp, Kotter 2012)

Jada psühholoogilisi katseid näitab, et homofobid võivad tunda tõmmet samast soost inimeste suhtes, kuid keelduvad seda endale tunnistamast. Teadlaste osutusel kalduvad homofobsed inimesed oma tegelikku seksuaalsust alla suruma, kuna on sageli kasvanud üles peredes, kus alternatiivset sättumust ei sallita. Nimelt paistab, et homofobid, kes pole endale oma tegelikku sättumust tunnistanud, võivad tunda kihku rünnata homoseksualiste kartusest, et nood toovad n-õ pinnale nende endi allasurutud himud. (Teadlased: homofobid võivad...2012)

Vaenulikkus homoseksuaalide suhtes, nagu ka teised sarnased ideoloogilised süsteemid (rassism, seksism, ksenofoobia, antisemitism), on nähtus, mille juured pole mitte niivõrd individuaalses, kui ühiskondlikus psühhopatoloogias. Erialakirjanduses on termin *homofobia* nüüdseks asendatud terminiga *heteroseksism*, mida ameerika sotsiaalpsühholoog G. M. Herek määratleb kui ideoloogilist süsteemi, mis eitab, alandab ja stigmatiseerib igasuguse mitte heteroseksuaalse käitumise, identiteedi, suhete või kogukondade vormid. (Kon 2004 : 244)

Eestis soodustavad bi- ja homofobiat teadmatus, info puudus ja kartus erinevuse ees. Olulisel kohal on ebatolerantse nõukogude ühiskonna mõju inimeste teadvusele.

1.2. Inimese identiteet ja seksuaalsus

Koos vanuse, etnilise päritolu või sotsiaalse staatusega on ka sugu ja seksuaalsus osa tervest hulgast teguritest, mis kõik kokku moodustavad inimese identiteedi.

Identiteete on mitmesuguseid: füüsilisi, seksuaalseid, karjääri, religiooni või rahvusega seotuid. Inimene peab ennast meheks või naiseks, eestlaseks või venelaseks, hetero- või homoseksuaalseks või mõnda subkultuuri kuuluvaks. Erinevad identiteedid mõjutavad üksteist ja ükski identiteet ei kirjelda inimest tervikuna. (Käbin 2012 : 49)

Seksuaalne identiteet on osa inimese nägemusest enda kui seksuaalse olendi kohta – kuidas ta ennast tajub ning kuidas ta soovib, et teised teda tajuksid. Seksuaalse identiteedi osad on inimese bioloogiline sugu, psühholoogiline sugu, sooidentiteet ja seksuaalne identiteet. Esimene neist mõistetest (bioloogiline sugu) tähendab, et inimene on füüsiliselt kas naine või mees. Ühel või kahel juhul 2000 sünni kohta ei saa bioloogilist sugu kindlalt määratleda. Sellistel puhkudel räägitakse interseksuaalsusest. Teine väljend – psühholoogiline sugu – viitab inimese sisemisele veendumusele, kas ta on naine või mees või mõlemad korraga. Näiteks ei pea mõned trans-inimesed end täielikult kummagi soo hulka kuuluvaks. Neid ei tohiks segamini ajada transseksuaalidega, kes tunnevad, et nende keha ei ole õigest soost ning soovivad mõnikord bioloogilise soo sisemise identiteediga kooskõlla viia. (Jüristo 2012)

Sooidentiteet tähistab kogumikku kultuurilisi ja sotsiaalseid norme ning ootusi selle kohta, kuidas mehed ja naised antud kultuuris või ühiskonnas käituma peaksid. Taolised kultuurilised ootused mõjutavad seda, millist välimust (riietus, soeng jne), kehakeelt ja käitumist peetakse erinevates kultuurides naiselikuks või mehelikuks. Naiste diskrimineerimise näol on alati tegemist sooidentiteedi ja mitte seksuaalse identiteedi kui sellisega. (Jüristo 2012)

Seksuaalne orientatsioon viitab sellele, kas inimese seksuaalsus on suunatud naistele, meestele või mõlemale soole. See, kuidas inimesed oma seksuaalsesse orientatsiooni suhtuvad, erineb sageli suuresti nende seksuaalsest identiteedist ning peegeldab pigem nende isiklikku identiteeti.

Seksuaalne identiteet, sooidentiteet ja seksuaalne orientatsioon ei ole staatilised nähtused: need võivad areneda ja muutuda. Kogu inimloo vältel on erinevates kultuurides sellesse temaatikasse üsna emotsionaalselt suhtunud ning siiani on tunded erinevad. Terve inimkonna ajaloo jooksul on ikka olnud juhtumeid, kus naised on armunud naistesse ja nendega seksuaalvahekorras olnud nii nagu ka mehed on armunud meestesse ning nendega seksinud. Siiski ei nimetanud nad ennast tingimata lesbideks või geideks, sest need mõisted on ajalooliselt suhteliselt uued. Inimeste klassifitseerimine nende seksuaalpartnerite alusel hetero-, homo- ja biseksuaalseteks on kultuuriline fenomen ega tulene loodusest. Sellest vaatenurgast on keeruline täpselt määratleda, kes on hetero-, homo- või biseksuaal. (Jüristo 2012)

Homo- ja heteroseksuaalsuseks jagunemine loodi 1860. aastatel ning selle abil püüti osaliselt õigustada, miks samasooliste vahekorda ei peetud nii heaks kui seksi vastassoost partneriga. Fakt, et oli olemas sõna erineva seksuaalkäitumise tähistamiseks, aitas heteroseksuaalsuse normiks muuta ning seeläbi inimeste käitumist varasemast tunduvalt rohkem mõjutada. Sündis uus inimklass – homoseksuaal. (Jüristo 2012)

Homoseksuaalse identiteedi avalikult omaksvõtmise sünonüümiks on kujunenud väljend „kapist välja tulemine”. Tegelikult tullakse kapist välja ka muude asjadega – põhimõtteliselt kõigega, mida ollakse varem teiste inimeste eest varjanud või pidanud varjama. Kõigepealt tunnustatakse oma identiteeti iseendale ning seejärel teistele. Piir on aga hägune ja sageli on inimesi, kelle jaoks kunagi kapist välja ei tulda (vanavanemad, kaugemad sugulased, töökaaslased jt). Kui identiteet on avalikustatud, üritatakse üldjuhul oma tärnanud eneseteadvust kuidagi ühiskonnas rakendada – on selleks väljundiks siis aktivism, demonstratsioonid, arutelud, ajaleheartiklid või netikommentaariid. (Käbin 2012 : 54)

1.3. Omasooarmastusest varasemas ajaloos

Antiikmaailm ei teadnud homoseksuaalsuse tähendust ega klassifitseerinud kedagi selle tunnuse alusel, nii et inimesed võisid rahulikult võrrelda omasooarmastuse ja naisele suunatud armastuse plusse ja miinuseid, suhted ei tekitanud neis hirmu.

Kõige rohkem teavet antiikmaailma homoseksuaalsuse kohta on tänapäeva jõudnud filosoofide ja kirjanike Platoni, Xenophoni ja Plutarchose ning säilinud Kreeka kunsti ja vaaside kaudu (History of...2013). Sellele teemale on pühendatud hulk 20 sajandi teaduskirjandust ning omasooarmastust nimetatakse sageli ka „kreeka armastuseks“.

Vanakreeka kultuuri ja elustiili üheks tähtsamaks eripäraks oli pederastia. Legendide järgi armastasid kõik Kreeka Olümpose jumalad, välja arvatud sõjajumal Ares ja hauataguse maailma jumal Hades, poisse. Rahvuslikud müüdid kangelistest kirendavad omasooarmastuse lugudest ja draamadest. Kreeka autorid seletasid omasooarmastuse päritolu mitmeti. Platoni jutustatud legendi kohaselt elasid algselt maa peal peale naiste ja meeste kahesoolised olendid – androgüünid, kuid seejärel lõikasid jumalad kõik inimesed pooleks, nii et igäüks on nüüd määratud oma teist poolt otsima. Mehed, kes olid pool endisest androgüünist ihaldavad naisi ja mehed, kes on pool endisest mehest, püüdleval kõige meheliku poole. (Kon 2004 : 129 - 132)

Esimesed dokumentaalsed tunnistused kreeka pederastiast on pärit kaheksandast sajandist e. m. a. Santorini saarel Apolloni templi ees säilinud kirjadest. Institutsionaliseeritud homoseksuaalsete suhete vanimad kirjeldused on pärit Kreetalt ja Korinthoselt seitsmendast sajandist e. m. a. Seal oli komme röövida teismeline poiss täiskasvanud mehe poolt, kes viis ta oma meesteliitu, õpetas sõjakunsti, misjärel poiss naases ühes talle kingitud relvadega koju. Põhimõtteliselt ei erinenud see komme kuigivõrd maailma rahvastel laialt levinud naisevõtust mõrsjaröövi abil. Üksnes mõrsja asemel on teismeline poiss vanuses 13 kuni 21, kes viidi kaheks kuuks mägedesse, kus röövija mitte üksnes ei maganud temaga, vaid õpetas poisile ka sõjakunsti. Röövituga käituti üsna lugupidavalt, ning kui õpetamise aeg läbi sai, anti poisile kolm rituaalset kingitust: sõjariistad, karikas ja härg, kelle poiss sealsamas Zeusile ohverdas, kutsudes kõiki seiklusest osavõtjaid söömaajale, mille ajal ta pidi ütlema, kas ta on rahul suhete ja armukesega. Initsieeritud poiss hakkas nüüd kandma meeste riideid ja vabanes täielikult naiste eestkoste alt. (Kon 2004 :133 – 134)

Falokraatlik kreeka ühiskond ei omistanud naise elule iseseisvat tähendust. Ning erootilistes kujutistes on naine üksnes mehe himu objekt. Ühtki lesbilise armastuse stseeni pole kunstiteadlased seniajani leidnud. Ainus vanakreeka naine, kes ülistas naistevahelist armastust ja kelle nimest sai sellise armastuse üldnimi, oli Sappho.

Sappho oli aristokraatlikku perekonda kuuluv poeet. Ta elas Lesbose saarel ja oli kaunite kunstide õpetajaks noortele aristokraatlikele neidudele. Sappho poolt ülistatud armastus ei sobinud ei kreeka ega ka kristliku kaanoniga, kes kõik püüdsid tema teoseid hävitada. Sellegipoolest sai Sapphost „günerastia“ ehk naistevahelise erootilise armastuse, mida hiljem hakati nimetama „sapphismiks“ ja seejärel aga lesbilisuseks, esiema. (Kon 2004 :146 – 147)

Kui Kreekas peeti poistearmastust mehiseks ja lugupeetavaks, siis Roomas seostati seda naiselikkusega ja arvati kultuuriliselt võõraks. Konservatiivsed roomlased pidasid „kreeka armastust“ moraalse laostumise ilminguks. Roomas peeti omasoolise seksuaalsuse seaduslikeks objektideks üksnes orje ja prostituute, kes seisis ametlikust ühiskonnast väljapool. Vabana sündinud poiss oli tabu. (Kon 2004 : 148-149)

Vanas Roomas nimetati naise, kellel olid seksuaalsuhted naistega, tribaadideks (kreeka sõnast *tribos* – hõõrumine), mis tähendas, et nad saavad seksuaalse rahulduse oma keha hõõrumisega teise naise keha vastu (Kon 2004 : 23).

Muistset Iisraeli tsivilisatsiooni peetakse üheks vähestest vanaaja tsivilisatsioonidest, kus meestevahelised seksuaalkontaktid olid kategooriliselt keelatud. Juudid olid kohustatud paljunema ja seemne väljavalamine väljaspool reproduktiivset konteksti oli patt. Judaism mõistab samasooliste seksi hukka ka sellepärast, et see assotsieerub prostitusiooniga ja meestemagatamise eest olid ette nähtud samasugused karistused nagu vanemate needmise, abielurikkumise, verepilastuse, toidualastest keeldudest üleastumise, nõidumise ja palju muu eest. (Kon 2004 : 117-118)

Lesbilisusele pöörab juudi seadus vähe tähelepanu. Põhimõtteliselt oli see keelatud ja vahelejäänud naised ei tohtinud abielluda rabiga ning said mõnikord ihunuhtlust. (Kon 2004 : 119)

Islamimaailm ei keela meestele tundelisi naudinguid, kuid tõsiusklikud peavad seksima üksnes naistega. Koraan ja pühad pärimused mõistavad meestevahelised seksuaalkontaktid karmilt hukka, määrates mõlemale partnerile ühesuguse karistuse – surmanuhtlus kividega surnuksloopimise teel abielumehele ja sada kepihoopi poissmehele. (Kon 2004 : 120)

Omasooarmastusse kõige sallivamalt suhtuvamaks Aasia riigiks oli Jaapan, kus meeste homoseksuaalsus oli ühelt poolt seotud mehekeha üldise estetiseerimisega ja teiselt poolt samuraide mehisuse ja ustavuse kultusega. Ka kaasaegses Jaapani seadusandluses on omasooarmastus legaalne.

Kristlikus Euroopas arvati, et igasugune seksuaalsus on madal ja patune ning seepärast lubatav üksnes abielus ja soojätkamiseks (Kon 2004 : 155). Kuid millised ka polnud kiriklikud ja ilmalikud arvamused ja seadused, omasooarmastusel oli alati mingeid sotsiaalseid nišše. Homoseksuaalsete suhete kõige massilisemaks varjupaigaks olid sõjalised organisatsioonid ja kloostrid, kus abielutuse töötus ja elamine koos samasoolistega tegid need praktiliselt vältimatuks. Pederastiat praktiseeriti ka noorte rändrüütlike seas, rüütlike ja paažide vahel jne. (Kon 2004 : 159)

Kuigi homoseksuaalsust peeti „mittenimetatavaks“, oli selle olemasolu keskajal kõigile teadaolev saladus. Pariisis, Chartresis, Orleansis, Veneetsias, Firenzes ja teistes keskaegsetes linnades eksisteerisid poollegaalselt meeste bordellid. Tavalised kokkusaamise kohad olid saunad ja juuksuriärid. Müüdavaid poisse nimetati *ganymedesteks*, nende otsimist *jahiks* ja homoseksuaalseid toiminguid *mänguks*. (Kon 2004 : 162)

Kiriku ja ilmalike feodaalide suhtumine omasooarmastusse sõltus eelkõige poliitilistest põhjustest. Pederastide tagakiusamine tugevnes reeglina poliitiliste ja vaimsete kriiside perioodidel, kui võimudel oli tarvis leida patuoinas rahva pahameele maandamiseks. XIII sajandi teisel poolel võeti pederastiavastased seadused vastu enamikus Euroopa riikides. Inglismaal tegi pederastide põletamisega algust Edward I, Prantsusmaal Louis IX. Kastilias karistati Alfonso X seaduste kohaselt pederastia eest kastreerimise ja seejärel jalgupidi ülesriputamisega kuni süüaluse surma saabumiseni. Itaalias polnud karistused nii karmid ja süüdistatav võis pääseda rahatrahviga. (Kon 2004 : 163)

Omasooarmastuse seisund ja maine Euroopas paranesid märgatavalt renessansiajal. See kaasnes keha ja ihu üldise rehabiliteerimisega humanistide poolt. Renessansi väärtushinnangute süsteemis polnud omasooarmastus kuritegu, vaid *ilus pahe*, mille olemusest võib rääkida ja selle üle vaielda. (Kon 2004 : 165)

Homoseksuaalsust on esinenud alati ja kõigis kultuurides ja üldiselt on seda eiratud, maha surutud või institutsionaliseeritud, eriti kui see on meestevaheline. Naiste homoseksuaalsust on institutsionaliseeritud harvem. (Bishop 2001: 46)

1.4. Kiriku suhtumine seksuaalvähemustesse

Kirik on osa ühiskonnast, mis on kutsutud ja seatud teenima inimest. Seetõttu ei saa kirik olla ükskõikne rahva elukorralduse ja sotsiaalsete probleemide lahendamise suhtes. Pidamata ühtegi poliitilist kontseptsiooni või erakonda ainuõigeks, rõhutab kirik kindlate kultuuriliste, moraalsete ja religioossete väärtuste arvestamise vajadust ning kutsub poliitilisi jõude üles rajama oma tegevust sellele alusele. Kirik mängib inimeste eludes suurt rolli tugeva arvamusiidrina. Seepärast on oluline teada, kuidas suhtub kirik seksuaalvähemustesse ja millise seisukoha ta ühiskonnale välja ütleb.

Kiriku ajalugu suhtumisel teistlaadi seksuaalsusesse on süngevõitu. Kirik on oma seisukohavõttudega pigem probleemile pinget lisanud kui abistanud lahenduste otsimisel. Kiriku positsioon suhtumises homoseksuaalsusse põhineb piibllil. Jeesus ei teinud sellest küll kunagi juttu, aga Uues Testamendis räägib apostel Paulus seksuaalsusest üleüldse ja kutsub inimesi üles olema sihikindlad ja suhtuma seksi, kui taastootvasse tegevusse. (Raudsepp, Kotter 2012)

Nüüdseks on kirikuringkondades üle terve maailma tekkinud jõulisi liikumisi. Luterlikud kirikud Taanis ja Rootsis on aktsepteerinud oma abielu registreerinud homoseksuaalsete paaride kirikliku laulatuse ja selle juurde kuuluva õnnistamise. Põhjamaade luterlikest riigi- või rahvakirikutest kiitis samasooliste paaride kirikliku laulatamise heaks esimesena Rootsi kirik (2009). 2012. a juunis järgnes Taani kirik, Norra kirik hakkab antud küsimust arutama ilmselt 2014. aastal. Islandi kirikus võivad samasoolised paarid taotleda õnnistamist, kuid neid ei laulatata. Soome kirikus on lubatud vaid vabas vormis palvus, kus ei tohi kasutada laulatusele viitavaid elemente nagu tőotuste andmine või sõrmuste vahetamine. (Kas täna katkeb... 2012)

Teistest suurtest luterlikest kirikutest lubab samasoolisi paare õnnistada Evangeelne Luterlik Kirik Ameerikas ehk ELCA (2009). Kahekümnest Saksamaa evangeelse kiriku

(EKD) liikmeskirikust kümnes on homopaaride õnnistamine lubatud, enamasti avaliku talitusena. Teiste seas on avalik õnnistamistalitus ette nähtud Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku partnerkirikus Kurhessen-Waldeckis. EKD-s on hiljaaegu reguleeritud ja lubatud ka homoseksuaalsete pastoripaaride kooselu pastoraatides. (Kas täna katkeb... 2012)

Luterliku Maailmaliidu liikmeskirikutel puudub siiski kõnealuses küsimuses ühine seisukoht. Mõned Aafrika ja Ida-Euroopa luterlikud kirikud on nende arengute suhtes väljendunud kriitiliselt, ent taolist teravat ja avalikku vastasseisu liberaalsete ja konservatiivsete kirikute vahel nagu anglikaani osaduskonnas ei ole siiski tekkinud. Balti riikide luterlike kirikute juhid on juba aastaid väljendanud seisukohta, et samasooliste paaride õnnistamine või laulatamine on vastuolus kristliku usu ja õpetusega ning sellel on tagajärjed luterlike kirikute vahelisele altari- ja kantsloriosadusele. (Kas täna katkeb... 2012) Kuid olles loodud Jumala näo järgi kuulub kõigile inimestele nii jumalik armastusväärus kui inimlik väärikus, sõltumata kellegi pühadusest või patusest. Piibel õpetab pattu taunima, ent patusele armastust osutama. (Eesti Kirikute...2012)

Kirikute üldised seisukohad maailmas on järgmised:

Katoliku kirik arvab, et homoseksuaalsus ei ole inimese enda valik ja sellepärast tuleb homoseksuaale kohelda austavalt, delikaatselt ja kaastundega. Transseksuaalsust ei aktsepteerita. Operatsiooni läbinud inimene ei või saada kirikuõpetajaks, koguduse juhtkonna liikmeks ja ei või sõlmida seaduslikku abielu. (Brusila 2010: 140-141)

Islami teoloogilise õpetuse järgi on maailmas kõigi jaoks Jumala loodud käitumismudel ja kõigil oma ülesanne, nõnda ka meestel ja naistel. Sugupooled identifitseeruvad väliste sugutunnuste alusel, mistõttu islamimaades ei aktsepteerita homo- ja biseksuaalset identiteeti ning soovahetust, samuti transvestismi. (Brusila 2010: 80)

Ortodoksne judaism ei poolda homosuhteid. On jõutud arusaamale, et kuigi homoseksuaalne orientatsioon ei ole inimese vaba valik ja seda ei saa muuta, on homosuhted siiski keelatud ja seega ei aktsepteerita ka homoabielusid. (Brusila 2010: 152)

Muutuvas ühiskonnas on ka kirikute vaated väga erinevad ja pidevas uuenemises. Mis täna on ennekuulmatu ja tabu, võib juba homme lubatud olla.

1.5. Homoseksuaalsuse põhjused ja ravi

Sigmund Freud on väitnud, et kõik tulevad ellu biseksuaalsena, täiskasvanuks saades aga surutakse järk-järgult alla osa oma võimalustest. Praeguseks on selge, et soolist suundumust määrav psüühika osa kujuneb inimesel viiendaks eluaastaks, seejärel asub ta sisse võtma oma kohta absoluutse heteroseksuaalsuse ja absoluutse homoseksuaalsuse vahelisel skaalal. Selle fikseeringu oletatavad põhjused jagunevad sünnipärasteks ja isikliku kogemuse alusel tekkinuteks ehk omandatuteks. (Raudsepp, Kotter 2012)

Lapse psühholoogia seksuaalseid aspekte määravaist tegureist on tõestamist leidnud vaid väga vähesed. Kuigi on olemas küllaltki kindlad teadmised meeste ja naiste hormonaalsetest ja anatoomilistest erinevustest, jääb siiski vaieldavaks küsimus kaasasündinud psühholoogilistest erinevustest. Inimesed on sildistatud “mehelikeks” või “naiselikeks“ peetud omaduste ja tunnetega. Laps püüab täiskasvanute eeskuju järgides piirata oma emotsioone nii, et nad vastaksid meie ühiskonnas kinnistunud soorollidele. (Raudsepp, Kotter 2012)

Terve möödunud sajandi jooksul uurisid ja väitlesid arvestatavad teadlased homoseksuaalsuse põhjuste üle. Välja tuldi paljude erinevate teooriatega, mida võib üldistades jagada kahe suuna alla: Sotsiaalse õppimise/eksperimenteerimise teooriad ja bioloogiliste põhjuste teooriad.

Sotsiaalse õppimise/eksperimenteerimise teooriad jagati kolme gruppi:

- teooriad, mis keskenduvad vanema ja lapse suhetele;
- varase seksuaalse kogemuse teooriad ja
- sugupoolte rollide õppimise teooriad.

Bioloogiliste põhjuste teooriad jagati samuti kolme gruppi:

- puberteedijärgse hormonaalse seisundi teooria;
- geneetiline teooria ja
- loote sünnieelse hormonaalse seisundi teooria.

Kuigi paljud uuringud on tegelenud geneetiliste ja hormonaalsete põhjuste ning kasvatustlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude uurimisega, pole ühegi uuringu tulemused lubanud kindlalt väita, et seksuaalne orientatsioon on tingitud just ühest või mitmest mainitud tegurist. (Savin-Williams, Cohen 1996: 24-26)

Teadlaste hulgas puudub konsensus selle kohta, miks inimesel on heteroseksuaalne, biseksuaalne või homoseksuaalne orientatsioon. Ja seetõttu peetakse orientatsiooni paljude eri põhjuste ja mõjude keeruliseks kombinatsiooniks. Oluline on mõista, et nii hetero, homo- kui biseksuaalsed inimesed ei taju seksuaalset orientatsiooni valikuna, vaid see on osa nende identiteedist.

Kuni 1970. aastateni suhtuti meditsiinis homoseksuaalsusse taunivalt, tuginedes reeglina psühhoanalüüsi järeldustele. Psühhiaatrid püüdsid homoseksuaalsust suruda psühhopaatoloogia raamidesse, sellest ka rohkearvulised diagnooside nimetused (käitumishäire, iha/tungi rikutus, vaimne häire, neurootiline iseloom jne). (Raudsepp, Kotter 2012)

1973. aastal tunnistasid Ameerika psühhiaatrid, et homoseksuaalsust ei saa pidada patoloogiaks ja igasugune meditsiiniline sekkumine rikub inimese õigust vabalt oma seksuaalsust väljendada (Raudsepp, Kotter 2012). Selle avalduse järel eemaldas Ameerika Psühhiaatria Assotsiatsioon homoseksuaalsuse „Vaimsete häirete diagnostilisest ja statistilisest käsiraamatust“ (DSM, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders).

1975. aastal toetas psühhiaatreid Ameerika Psühholoogide Ühing, kes teatas järgmist: ”Oma olemuselt ei tähenda homoseksuaalsus otsustuste, stabiilsuse, usaldatavuse ega ka üldise sotsiaalse ja tööalase aktiivsuse nõrgenemist. Veelgi enam, ühing nõuab, et kõik psühhiaatrid lõpetaksid vaimse häälbe sildi külgekleepimise homoseksuaalse orientatsiooniga inimestele.” (Raudsepp, Kotter 2012)

Maailma Tervishoiuorganisatsioon jättis 1991. aastal homoseksuaalsuse välja vaimuhaiguste nimestikust.

Kahekümenda sajandi esimese poole kõige mõjukamaks seksuaalsuse teooriaks oli freudism. Freud rõhutas, et omasooarmastus põhineb samadel psühhofüsioloogilistel

alustel, nagu armastus vastassoo vastu. Kõik inimesed on loomu poolest algselt biseksuaalsed, lõplik homo- ja heteroseksuaalse veetluse vahekord määratakse kindlaks üksnes individuaalse arengu käigus, keskkonna ja kasvatuse mõjul. (Kon 2004: 32)

Tegeliku homoseksuaalsuse teket meestel seostas Freud kolme erineva tingimuse esinemisega lapse arengus: ülemäärane kiindumus emasse, nartsissism ehk seksuaalne sättumus, mille puhul suguline rahuldus saadakse oma keha vaatlemisest ja puudutamisest, ning kastratsioonihirm. Lapse nartsissism sunnib teda otsima niisugust armastusobjekti, mis oleks tema enda mina sümbol. Alateadlik kastratsioonihirm ja nartsissistlik tähelepanu koondumine mehe genitaalidele sunnivad poissi vältima naisi, naistele suunatud tung tundub talle keelatud (Oidipuse kompleks). Ülemäärane samastumine emaga avaldub sümboolselt vajaduses teisele mehele seksuaalselt alluda, samastumine isaga aga püüdes teise mehega aktiivse poolena seksuaalsuhetesse astuda. (Pärnits 2012) Vaatamata sellele, et Freud avastas varajase lapse tähtsuse isiksuse kujunemisele ja tema psühhoanalüüsi kasutatakse ka tänapäeva meditsiinis, on Freudi kritiseeritud selles, et ta taandas kõik isiksuse mitmekesised emotsionaalsed kiindumused ja suhted seksuaalsele ja erootilisele algele.

Seksuaalkäitumise statistiliste uurimuste alusepanijaks oli Ameerika teadlane Alfred Kinsey, kes oli erialalt entomoloog. Alfred Kinsey pakkus välja homo-heteroseksuaalsuse kuue pallise skaala, kus ühel poolusel asetsevad heteroseksuaalsed inimesed ja teisel homoseksuaalsed inimesed. Vahepeale jäävad need, keda iseloomustavad mõlemat liiki seksuaalkontaktid. Kinsey uurimused näitasid, et homoseksuaalseteks pidas end kuni 10% ühiskonnast. Täna ollakse veendunud, et tema andmed olid ilmselgelt liialdatud ning oma eksperimentidel ei kasutanud ta teaduslikke meetodeid.

Homoseksuaalsuse põhjuste uurimisega on asunud tegelema ka geneetika ja endokrinoloogia. 1991. aastal väitis Harvardi neurobioloog Simon LeVay, et homoseksuaalsuse puhul on tegemist kaasasündinud geneetilis-hormonaalse sookeskuse, hüpotalamuse häiretega (valdavalt looteeas), mis ei sõltu inimese enese tahtest. (Robertson 2005: 178) Ning kuigi 1993. aastal tekitas elevust USA molekulaarbioloog Dean Hameri uurimisgrupp, kes avastas homoseksuaalse kalduvuse kujunemist

soodustava geenilõigu (tegemist on emaliini pidi geneetiliselt edasiantava X-kromosoomi ühes otsas asuva lõiguga), peavad geneetikud homoseksualismi pärilikkuse küsimust praegu ikkagi lahtiseks (Pärnits 2012). Kuna on üsna ebatõenäoline, et ükski üksikgeen võiks olla vastutav mis tahes isiksuseomaduse eest rohkem kui mõne protsendi ulatuses (Bishop 2001: 47).

Katsed homoseksuaalsust “ravida” lõppesid edutult. Kasutatud on järgmisi meetodeid:

- *Psühhoanalüüs* rajaneb Freudi ideel, mille kohaselt on vaimsed häired tingitud teatud instinktide mahasurumisest psühhoseksuaalse arengu varastes staadiumides. Psühhoanalüütik üritab konfliktse asjaolu või olukorra esile tuua ja aidata inimesel seda endale tunnistada. Raviseansid aitavad patsientidel omaenda homoseksuaalsusest aru saada, mitte aga seda heteroseksuaalseks orientatsiooniks muuta.
- *Aversioonteraapia* (vastikustunde esilekutsumine) lähtub eeldusest, et inimese käitumine kujuneb teatud reaktsioonidele järgnenud karistuse või ergutuse mõjul. Järelkult pidi ergutamine mingisuguse käitumise eest seda käitumist tugevdama ja vastupidi. Seega kui homoseksuaalne käitumine on suurema ergutuse tõttu rohkem kinnistunud, siis on terapeudi ülesanne püüda olukorda muuta, s.o karistada homoseksuaalse käitumismudeli järgimist ja ergutada heteroseksuaalset käitumist. Selleks et kujundada vastikustunnet homoseksuaalsuse vastu (karistada), kohaldatakse patsientidele homoseksuaalsete stseenide demonstreerimise ajal oksendamise ajavaid vahendeid või elektrišokke. Kui sellise “teraapia” järel ilmnesidki mingid tulemused, siis ei seisnenud need mitte suundumuse muutumises, vaid kõigi seksuaalimpulsside mahasurumises. Peale selle kutsus säärane ravi inimeses esile neuroosi, mida muude tingimuste korral poleks ehk juhtunud.
- *Süsteemiline desensibiliseerimine* põhineb samadel ideedel mis aversioonteraapia, kuid toimib teises suunas. Selle ravi suuna pooldajate arvates kujuneb homoseksuaalne käitumine ebasoodsa heteroseksuaalse kogemuse tagajärjel, niisiis tuleb lihtsalt panna patsient lõdvestuma ja sisendada talle usaldust heteroseksuaalsete olukordade vastu. Ka see ravi andis tulemusi üksnes siis, kui patsiendi juures oli algusest peale täheldatud küllaldast valmisolekut heteroseksuaalseks erutuvuseks. (Raudsepp, Kotter 2012)

Homoseksuaalsuse potentsiaalse ravimeetodina on kasutatud ka testosterooni süstimist gei meestele. Katse näitas, et homoseksuaalsus ei sõltu mehe kehas oleva testosterooni tasemest. (Robertson 2005: 179)

Kokkuvõtvalt võib väita, et homoseksuaalne orientatsioon ei löö inimestel välja iseenesest, vaid ikka ühiskonnas elatud elu käigus. Soodsatel asjaoludel (kasvatus, ühiskonna soodne suhtumine homoseksuaalsusesse) toimub see kiiremini ja kergemini, homoseksuaalsust taunivas keskkonnas aga aeglaselt ja valuliselt koos ohtrate traumadega nii homoseksuaalile endale kui ka tema lähedastele. (Espenberg 2012)

2. SEKSUAALVÄHEMUSED EESTIS

2.1. Seksuaalvähemused Eesti ajaloos

Seksoloogia kui teadus tekkis alles 20. sajandi alguses. Kuid tõendusi, mis kinnitavad inimese huvi seksuaalsuse vastu, on juba varasest paleoliitikumist. Leitud on koopajooniseid, mis kujutavad suguakti, kahesoolisi olendeid jne. Huvi seksuaalsuse vastu ei ole ilmnenud mitte ainult usundeis ja kunstis, vaid aegade kestel on selle maailma vägevad üritanud alamate seksuaalkäitumist vormida vastavalt oma arusaamadele. (Poolamets, Haavio-Mannila....2006 : 10)

Eesti agraarkultuuris leiduva homoseksuaalsuse või muu heteroseksuaalsest normist erineva seksuaalsuse kohta on minimaalselt andmeid. Tõenäoliselt peegeldab see puudujääk nii ajaloolaste, etnograafide, folkloristide, arstide ja teiste kultuurikirjeldajate valikuid kui ka seda, et homoseksuaalsust puudutav polnud „nähtav” või see oli leidnud agraarkultuuris mingi „loomuliku” koha ning ei äratanud tähelepanu või polnud kõneväärt. (Kalkun 2012 : 19) Erinevusi pandi küll tähele, kuid neid ei rõhutatud, sest polnud tarvis tõestada, et meeste ja naiste ülesanne siin elus on täiesti erinev. Sugupoolte vaheline hierarhia oli nii kindel, et isegi külas leiduvaid „naise moodi mehi” ja „mehe moodi naisi” ei peetud mingiks ohuks tavapärasele soorollidele. (Kalkun 2012 : 20)

Eesti talupojakultuuris määras naiseks või meheks sündimine väga palju. Kas kõigist sündinuist ka „õiged” ja heteroseksuaalsed eesti mehed ja naised kasvasid, pole sugugi kindel. Mehelikkuse, naiselikkuse ja seksuaalsuse sisu oli kindlasti teistsugune kui täna, kuid tõenäoliselt mitte vähem kirju. (Kalkun 2012 : 22)

Tsaari-Venemaa koosseisu kuuludes kehtisid Eestis sealsed seadused ja meestevaheline homoseksuaalne käitumine oli karistatav.

Sõjajaeelse Eesti Vabariigi seadused olid üsna liberaalsed ja vabatahtlik homoseksuaalsus ei olnud karistatav. Kuid nõukogude võim üritas seda “pahet” hoogsalt ühiskonnast välja juurida. Kuni 1980. aastateni peeti homoseksuaalsust valdavalt psüühiliseks hälbeks ja haiguslikuks seisundiks, mida tuli katsuda ravida elektrišoki, psühhoanlüüsi ja tablettidega.

Kohe peale Eesti taasiseseisvumist 1992. aastal dekriminaliseeriti seksuaalsed suhted meeste vahel ning kümme aastat hiljem, septembris 2002, võeti vastu uus seadustik, mis võrdsustas hetero- ja homoseksuaalse suguuhte. Sellest peale on vahelduva eduga räägitud ja vaieldud samasooliste suhete seadustamise vajalikkuse üle.

Alles viimased paarkümmend aastat on toonud vähemasti läänemaailmas kaasa homoseksuaalsuse täieliku rehabiliteerimise ja sallimise liberalismi kõikide printsiipide kohaselt. Protsess algas sallivuse tunduvalt suurenemisest ja sai seejärel sisse nii jõulise hoo, et jõudis lõpuks paljudes riikides (isegi katoliiklikes) välja homoabielude legaliseerimiseni. Paarikümne aastaga pöörati paari tuhande aasta pikkune ajalugu pea peale. (Espenberg 2012)

2.2. Õigusaktid ja homoseksuaalsus

Seksuaalsust kui osa soo ja seksuaalsusega seotud uskumuste ja arvamuste süsteemist (sooideoloogiast) on eri ühiskondades erinevalt sanktsioneeritud. Seega kinnistatakse riiklikul või muul valitseval institutsionaalsel tasandil seksuaalsuse reguleerimise teel sooga seotud kehtivaid norme – meestelt ja naistelt eeldatakse teatud käitumismalle, vastamist ühiskondlikele ootustele, ning eksimist taunitakse. Reeglina on sellised institutsioonid oma olemuselt patriarhaalsed ja kannavad endas maskuliinsusele omistatavaid tunnuseid (jõud, agressiivsus, hierarhilisus) ning neile on omane, et heteroseksuaalsele maskuliinsele normile mittevastamine alandab meest. (Veske 2012 :23)

Eesti Vabariigis on homoseksuaalsus olnud alati lubatud. Tsaari-Venemaa koosseisu kuuludes kehtisid Eestis sealsed seadused, seega oli meestevaheline homoseksuaalne käitumine kriminaalkorras karistatav. Nõukogude Liidus hakati meestevahelise homoseksuaalakti pärast karistama alles 1937. aastast, s.o samal ajal kui Hitleri-Saksamaal. (Raudsepp, Kotter 2012)

Natsi-Saksamaa ideoloogia nägi ette „puhast” rassi. Homoseksuaalseid mehi peeti sotsiaalseteks hälvikuteks, parasiitideks, kes ei ole võimelised antud ideoloogiat ellu viima – „puhast” aaria rassi juurde tootma. Homoseksuaalsed mehed olid meditsiiniliste eksperimentide ohvrid, mille käigus üritati leida ravi homoseksuaalsusele. Näiteks katsetati Buchenwaldi koonduslaagris dr Erwin Dingi juhtimisel homoseksuaalsete meeste peal tüüfusepalavikuga seotud eksperimente ning just tema vastutas seal kohustusliku kastreerimise programmi eest. Dr Carl Peter Jensen eksperimenteeris homoseksuaalsete meeste peal „hormonaalse polaarsuse ümberpööramisega”, dr Rudolf Lemke (Jena Ülikooli Psühhiaatria ja Närvihaiguste Kliiniku õppejõud) oli seotud ideega luua homoseksuaalsete meeste kohustusliku kastreerimise ja kinnipidamise programmi „Ravi ja hoia” keskused jne. (Veske 2012 :26)

Eesti NSVs oli meestevaheline homoseksuaalsus (pederastia) liigitatud isikuvastaste kuritegude hulka ning Eesti NSV kriminaalkodeksi §118 nägi meestevahelise anaalseksi eest karistusena ette kaheaastast vabadusekaotust. Viimane sellealane kohtuprotsess toimus 1988. aastal. Juunis 1992 jõustus ENSV kriminaalkodeksi revideeritud variant Eesti Vabariigi kriminaalkodeksi nime all, kus meestevahelist homoseksuaalset käitumist enam ei karistatud. (Raudsepp, Kotter 2012)

Nõukogude Liidu lagunemisega ja Eesti taasiseseisvumisega kaasnesid suured ühiskondlikud muutused. Kui Eesti taasiseseisvus, muudeti enne põhiseaduse jõustumist (03.07.1992) ka kriminaalkodeksit (01.06.1992), kust jäeti välja homoseksualismi käsitlev paragrahv. (Mets 2012 : 82)

Tänase seisuga kaitsevad Eestis homoseksuaalseid kodanikke Euroopa inimõiguste konventsioon, Eesti Vabariigi põhiseadus, karistusseadustik, rahvusvahelise eraõiguse seadus, soolise võrdõiguslikkuse seadus, võrdse kohtlemise seadus ning Euroopa Liidu kodaniku seadus. Kõik riigi seadused põhinevad põhiseadusel ning peavad olema

sellega kooskõlas. Põhiseadusega nõutakse võrdset kohtlemist kõigile kodanikele ja loomulikult hõlmab see ka homoseksuaalseid isikuid. (Mets 2012 : 83)

Kuigi üldine tendents näitab Eestis arengut võrdõiguslikuma ühiskonna suunas, tekitab homoseksuaalsuse küsimus siiani eri poliitilistes ideoloogiates tugevat vastuseisu (Veske 2012 :28).

2.2.1. Partnerlusseaduse vajalikkus

Viimasel ajal on Eestis hakatud kõnelema partnerlusseaduse vajalikkusest. Kui abielus inimeste jaoks on paljud asjad endastmõistetavad (ühisvara, pärandamine jms), saavad samasoolised paarid enamikku varalistest küsimustest reguleerida notari juures, näiteks millised on vastastikused kohustused ja õigused, mis juhtub partneri surma korral ühiselt soetatud korteriga jne. Kuid keerulisem on tervishoiu ja lastekaitse valdkonnas. Perekonnaseaduse kohaselt vastutavad lapse kodanikuks kasvatamise eest võrdselt bioloogiline ema ja isa. See tähendab, et kui tegu pole abielupaariga, ei pea bioloogilise vanema elukaaslane lapse kasvatamisel võtma mingeid kohustusi ja talle ei anta ka selliseid õigusi. Kui üks vanem peaks surema, võib teine samasooline vanem proovida eestkostetasutuse ettepanekul ja kohtu otsuse alusel last adopteerida, kuid teadaolevalt sellist pretsedenti veel pole. (Mets 2012 : 87)

Eesti seaduste kohaselt ei ole samasoolistel partneritel võimalik abielluda. Kuna Eesti seadustes puuduvad lisaks abielule alternatiivsed võimalused perekonnasuhte tunnustamiseks, ei ole samasoolistel isikutel, kes elavad faktilises peresuhtes, võimalik sõlmida tunnustatud kooselu.

Õiguskantsler on seisukohal, et täna Eestis kehtiv õiguslik raamistik ei taga piisavalt faktilise kooselu partnerite õiguste kaitset ja, et samasooliste isikute püsiv kooselu kuulub perekonnapõhiõiguse kaitsealasse. Seetõttu saatis õiguskantsler 2011. aasta mais justiitsministrile märgukirja, soovitades valmistada ette ning algatada samasooliste isikute partnerlussuhteid ja sellega seonduvaid õigussuhteid reguleeriv seaduseelnõu. (Õiguskantsler soovitab...2013)

2012. aasta augustis valmis justiitsministeeriumis kooseluseaduse kontseptsioon, mille justiitsminister Kristen Michal saatis huvirühmadele, et jätkata arutelu kooselu

praktiliste küsimuste üle. Aruteluks pakuti välja kaks võimalust: Registreeritud kooselu ja Faktiline ehk registreerimata kooselu (mis on mõeldud heteroseksuaalsetele paaridele).

Registreeritud kooselu kontseptsioon: Registreeritud kooselu tekib, kui kaks poolt sõlmivad notari juures sellise lepingu. See annab partneritele võimaluse kokku leppida, et neile kehtivad teatavate piirangutega üsna sarnased tingimused kui need, mis on abielus olevatel inimestel. Ühe piirangu näitena võib tuua abielupaaridel oleva lapsendamisõiguse – registreeritud kooselupaaridel seda võimalust ei teki. Peatüki üks keskseid küsimusi on, kas registreeritud kooselu lepingu võiksid sõlmida vaid samasoolised paarid. Erinevalt erisoolistest paaridest ei ole neil Eestis abieluõigust ja seetõttu oleks põhjendatud pakkuda neile sel viisil suuremat kindlust. (Justiitsministeerium ootab...2013) Kuigi justiitsministeerium kaalub võimalust lubada samasoolistel inimestel oma kooselu registreerida, ei arutata samasooliste abielude seadustamist, sest minister Kristen Michali sõnul ei leiaks see Eestis praegu toetust. Justiitsministeerium on küsinud erinevaid arvamusi ja püüdnud teha sellise lahenduse, mis oleks Eesti ühiskonnas vastuvõetav. Michal viitas kirjaniku ja praeguse riigikogu liikme Paul-Eerik Rummo sõnadele, mille kohaselt ei saa sallivust vägisi peale suruda ja seetõttu on jäetud kooseluseaduse kontseptsioonist nii-öelda äärmised võimalused välja ning jätkatakse nendega, mis võimaldavad saavutada kokkuleppeid. (Minister: samasooliste...2013)

Eesti Inimõiguste Keskus on pidevalt tähelepanu juhtinud vajadusele paremini kaitsta samasooliste paaride ja nende laste inimõigusi. Seega oleks kooseluseadus samm edasi olulise seaduslõnga täitmise suunas. Sama seisukohta on väljendanud ka õiguskantsler ja võrdõiguslikkuse volinik. Kuigi pakutav kooseluseadus ei anna samasoolistele kõiki õigusi, mis kaasnevad abieluga, aitab see vähendada lõhet, mis valitseb erisooliste ja samasooliste paaride kohtlemise vahel. Samuti aitab see edendada sallivust lesbide ja geide suhtes. (Käsper 2013)

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKR) volikogu võttis koosolekul vastu otsuse mitte toetada praegu menetluses olevat partnerlusseadust, kuna see lagundab veelgi traditsioonilist perekonda ning toob Eestis sisuliselt kaasa homoabielude seadustamise. Konservatiivne Rahvaerakond on seisukohal, et perekonna mõiste ümberdefineerimise

katsed lähtuvad inimloomuse ja –olemuse põhimõttelisest eitamisest ja on seega loomuvastased. EKR peab perekonda ühiskonna kõige olulisemaks institutsiooniks, mis tagab sugude vastastikuse täiendamise, järeltulevate põlvede parima kasvukeskkonna ning inimliku armastuse esmase kogemuse. (Konservatiivne Rahvaerakond...2013) Lisaks nõuab Eesti Konservatiivne Rahvaerakond kooseluseaduse vajaduse küsimuses referendumit. Väites, et kui ühiskond tõmbab võrdusmärgi hetero- ja homoseksuaalsuse vahele, siis võivad sellel olla tagajärjed, mida keegi praegu ennustada ei tea. Kindlasti ei pruugi need soodustada rahvuse elujõudu ja püsimist, mida kinnitab fakt, et homoabielud kehtestanud riikides on põlisrahvuse iive sügavas miinuses. (Miljand 2013)

Isamaa ja Res Publica Liit (IRL) on kindlal seisukohal, et abielu institutsioon on parim viis mehe ja naise vahelise kooselu registreerimiseks. Poollahendusi abielu kõrvale tekitada ei ole vaja. IRL on varasemalt öelnud, et ei toeta samasooliste kooselu registreerimist ning abielu institutsiooni nõrgendamist. (Koalitsioonis ei ole...2013)

Eelnevast järeldub, et Eesti ühiskonnas ei ole käesoleval ajal kohta samasooliste abieludele ja ka registreeritud kooselu võimalusse suhtuvad paljud huvigrupid skeptiliselt.

Euroopa inimõiguste kohus on leidnud, et eesmärk kaitsta traditsioonilist perekonda on kaalukas õiguspärane eesmärk, mis võib õigustada erinevat kohtlemist seksuaalse sättumuse tõttu. Inimõiguste kohus on seisukohal, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ei kohusta riike seadustama samasooliste isikute abielu. Küsimus, kas samasoolistel isikutel on võimalik abielluda, kuulub jätkuvalt riikide enda otsustusruumi, kes saavad vastava otsuse teha arvestades riigi sotsiaalset ja ajaloolist konteksti. Seega sõltub samasooliste isikute vahelise abielu lubamine riigisisisest õigusest. (Õiguskantsler soovitab...2013)

Homopaare tunnistavaid partnerlusseadusi hakati läänemaailmas vastu võtma 1990ndatel, samasooliste abielu kiitis heaks esmalt Holland aastal 2001. Kiriku õnnistuse andmise üle alles vaieldakse Põhjamaadeski. Rootsis jagub kristlikku ligimesearmastust siiski juba ka seksuaalvähemustele. (Masso 2012)

Sooneutraalne abielu on lubatud Belgias, Hispaanias, Hollandis, Portugalis, Rootsis, Taanis, Islandil, Norras, aga ka Argentiinas, Kanadas, Lõuna-Aafrika Vabariigis ja Ameerika Ühendriikide kuues osariigis. Suurbritannias on vastavat seadust oodata 2014. aastal.

2.2.2. Samasooliste paaride lapsendamisõigus

Eesti seaduste kohaselt ei ole samasoolistel partneritel lapsendamisõigust. Käesoleval ajal kaalutakse võimalust anda paarile partneri lapse lapsendamisõigus, kui partneri lapsel ei ole teist vanemat või on teiselt vanemalt hooldusõigus täielikult ära võetud.

Kas samasoolises paarisuhtes saab last lapsendada, on küsimus, millele veendunult üheselt vastata ei ole veel võimalik. Olles veendunud, et tõenduspõhised teadmised on need, mille järgi antud küsimuses joonduda, siis on liialt vähe tänases maailmas teadmisi selle kohta, milline on mõju samasoolises paarisuhtes kasvavatele lastele või on neist liialt vähe laiemale avalikkusele räägitud. Kuidas samasooliste lastevanemate puhul kujunevad lapse väärtushinnangud, millist mõju võivad avaldada lastele kaaslaste ja ümbritseva sootsiumi suhtumised ja seisukohad samasooliste koosellu? Millised on riskid lapsele sellise kooselumudeli korral? Ülimaks tuleb edasiste otsuste tegemisel seada laste õigustest ja huvidest lähtumine, nii nagu algatatud diskussioonis on selgelt välja öelnud ka Eesti Lastekaitse Liit. (Pomm 2013)

Lastekaitse Liidu presidendi Loone Otsa sõnul tuleb samasoolistele peredele anda õigus erandolukordades lapsendada, kuid see peaks juhtuma ideaalis lapse enda nõusolekul ning muid lisatingimusi arvestades. MTÜ Lastekaitse Liit kindel seisukoht on, et esikohale tuleb seada lapse huvid. Laps peab olema kaitstud ja turvatud, nagu sätestab lapse õiguste konventsioon. Iga seadusandlikku akti tuleb vaagida eraldi lapse heaolu vaatenurgast. Laps võib kogeda vägivalda ja hooletussejätmist ka heteroperes või üksikvanema kodus. Tähtsam kui lapse kasvataja seksuaalne suundumus on tema suhtumine lapsesse ja arvestamine lapse vajadustega, samuti oskus teha lapsele kasulikke otsuseid, ka pikaajalises perspektiivis.

MTÜ Lastekaitse Liit seisukohalt on lapsele ideaalne, kui ta elab traditsioonilises peres, mille puhul peres on isa, ema ja laps või lapsed. Eeldatakse, et täiskasvanuks saades loob laps endale oma pere, mis hakkab kasvatama bioloogilisi järglasi – perre sündivaid

lapsi. Samasoo paaride puhul jääb lapsel vajaka kogemusest, mida annab isa ja ema rollide nägemine. Laps näeb kooselu marginaalset, ühiskonnas vähe levinud vormi. Samasoo paari peres kasvav laps peab Eestis paraku kogema ka tõrjuvat suhtumist, kuivõrd ühiskond ei ole veel täiesti valmis samasooliste kooselu tunnustama. Seega tuleks suurendada selgitustööd samasooliste kooselu kohta ja teha seda ka õppeasutustes. Mida sallivam on ühiskond, seda suurem on tema potentsiaal, seda kestlikum ta on. Ükski laps ei tohi kannatada kaaslaste või halvemal juhul kogukonna teadmatuse ja umbusu all. (Ots 2013)

Psühholoog Voldemar Kolga leiab, et ühiskond vajab kompromisse ja teineteise mõistmist ning on igati lapsendamise lubamise poolt. Sest võitjad on lapsed, kes satuvad heasse keskkonda, kus pakutakse häid arenguvõimalusi. Samuti arvab Kolga, et samasoolised lapsevanemad on piisavalt intelligentsed ning kasvatavad häid ja kõlbelisi lapsi. Ei ole mingit alust arvata, et nad hakkaksid lastele peale suruma oma „kallutatud“ maailmapilti. (Kolga 2013)

2.3. Vähemustemarss ehk praid

Peaaegu kõigis arenenud maades toimuvad enamasti suvel suured seksuaalvähemuste üritused, mida nimetatakse praidideks (ingl k *pride* 'uhkus'), tähistamaks osaliste enesejaatust ja -väärikut. Need enam või vähem suurejoonelised sündmused tipnevad tavaliselt paraadiga, mis korraldatakse mõnes suuremas linnas ja selles ei osale ainult geid, lesbid ja nn transinimesed, vaid ka teised linlased, kellele see on saanud armastatud suveürituseks. Lisaks kohalikele praididele toimub igal aastal ühes Euroopa suurlinnas *Europride* ja suurema vaheaja tagant *World Pride*. Tihtipeale seotakse sellega vastavalt kas geide euromängud või ülemaailmsed geimängud, mis korralduselt järgivad olümpiamängude eeskujut. (Raudsepp, Kotter 2012)

Lesbi- ja geiliikumise eelduseks Eestis sai ideoloogiliste piirangute hajumine nõukogude režiimi nõrgenedes. Sõltumatu ajakirjanduse teke võimaldas seksuaalvähemustel oma hääl kuuldavaks teha. Esimeste gei- ja lesbi-

tutvumiskuulutuste avaldamise tulemusel hakkasid kogunema tulevaste organisatsioonide algtoomikud. (Raudsepp, Kotter 2012)

Esimene homoparaad Eesti Pride toimus Tallinnas 14. augustil 2004. aastal MTÜ Mea Culpa eestvedamisel. Paraadi eesmärgiks oli rahvusvahelise homokultuuripäeva tähistamine. Homoparaadi korraldustoimkonna pressiesindaja nentis, et homoseksuaalsus ei ole Eestis nagu üheski teises arenenud riigis haigus ega kuritegu. Tema kinnitusel ei too tolerantsus homosid ühiskonda juurde. Neid on alati ühepalju - erineb vaid see, kas ja kuivõrd juletakse end homoks tunnistada. Pride muudab meie keskel tavalist elu elavad homoseksuaalid nähtavamaks. (Tallinn andis...2013)

Eesti esimene homoparaad Tallinnas kulges vahejuhtumiteta, tekitades Eesti ühiskonnas laialdase diskussiooni sallivuse ja selle piiride üle.

2005. aasta augustis toimus Tallinnas homokultuurifestival Baltic Pride Moonbow, mis päädis samuti rongkäiguga vanalinnas. Üritusel osalejatele saatis oma tervitused Berliini linnapea Klaus Wowereit. Berliini linnapea sõnul oli tegu tähtsa poliitilise sündmusega, mis pakkus võimalust suurendada sallivust ning igas mõttes võrdõiguslikku ja sõbralikku kooselu. Tallinna linnapea Tõnis Paltsu sõnul ei saa homoparaad olla linnale eesmärk omaette, aga kui on olemas huvilised, korraldajad ja osalejad, siis las toimub. (Alas 2013)

2006. aasta Tallinn Pride paraadile, mis kandis sõnumit: „Võrdsete kohustustega võrdsed õigused”, tehti pommiähvardus ning lisaks ründasid kolmkümmend kivide ja kaigastega relvastatud noormeest paraadil osalejaid. Seetõttu oli järgmine, 2007. aasta Tallinn Pride politsei kõrgendatud valve all ja möödus rahulikult. Järgnevatel aastatel toimusid küll homokultuurinädalad, kuid vähemustemarsse pole Tallinnas enam korraldatud. Ning 2011. aasta homokultuurinädala Baltic Pride lõppakordiks oli hoopis menukas laulupidu Tallinna kesklinnas.

Arvamusi homoparaadide korraldamise kohta Tallinnas on seinast sein. Siiski on geiaktivistid arusaamisel, et eestlased on tolerantsemaks muutunud ja vastuhääli kostub järjest vähem.

3. UURIMUS „SEKSUAALVÄHEMUSED JA KAHE ERINEVA PÕLVKONNA SUHTUMINE NEISSE PÄRNU LINNA NÄITEL“

3.1. Uurimuse eesmärgid ja uurimisküsimused

Uurimuse eesmärgiks on võrrelda põlvkondade erinevusi hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse. Võrdlemisel keskendutakse seksuaalvähemuste teema ja olemuse käsitlemisele ja tõlgendustele, „kapist välja tulnud“ sõbra või klassikaaslase/kolleegi aktsepteerimisele, täiskasvanute ja tänaste gümnasistide suhtumisele homoabieludesse ja –lapsendamisse ning praidide (vähemuste marsi) korraldamisse Eestis.

Eesmärgi täitmiseks tõstatatakse järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas tõlgendavad täiskasvanud ja tänased gümnasistid seksuaalvähemuste olemust ja seksuaalvähemuste temaatikat?
- Missugused on põlvkondade erinevused hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse?
- Kuidas aktsepteerivad kaks erinevat põlvkonda „kapist välja tulnud“ sõpru või klassikaaslasi/kolleege?
- Missugune on erinevate põlvkondade suhtumine homoabieludesse ja –lapsendamisse?
- Missugune on erinevate põlvkondade suhtumine „praidide“ (vähemuste marsi) korraldamisse Eestis?

Vastatud küsimusi analüüsid selgub kui tolerantsed on Pärnu elanikud ning kas esineb erinevusi kahe põlvkonna suhtumises seksuaalvähemustesse.

3.2. Uurimuse metoodika ja läbiviimine

Uurimuse läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit ja andmed koguti ankeetküsitlusega.

Tunnustatud teadus on olnud mitu sajandit peamiselt kvantitatiivne teadus, mis suunatud põhjus-tagajärg seoste otsimisele, kokkulugemisele ja numbrite keeles suhtlemisele ning mille tüüpiliseks näiteks on avaliku arvamuse küsitlus (Ilves 2009).

Küsitlus viidi läbi 2013. aasta jaanuaris-veebruaris. Valimi moodustasid juhuslikult valitud kuueteist kuni viiekümne viie aastased Pärnu elanikud. Uurimuses osalema nõustuvaid respondente otsis lõputöö autor rahvarohketest ning kergesti ligipääsetavatest asutustest ja ettevõtetest, nagu Pärnu Koidula Gümnaasium, Pärnu Ühisgümnaasium, Pärnumaa Kutsehariduskeskus, Pärnu Haigla, Kaubamajakas, Eesti Posti Kandekeskus, MTÜ Endla Laulu- ja mänguselts ning väiksemad kaubandus-ettevõtted.

Uurimusele eelnes potentsiaalsete respondentide küsitlusest informeerimine, riskide selgitamine ja nõusoleku saamine. Ankeetküsitluses osalemine oli kõigile vabatahtlik ja konfidentsiaalne. Koolides küsiti uurimuse läbiviimiseks eelnev nõusolek õppealajuhatajalt.

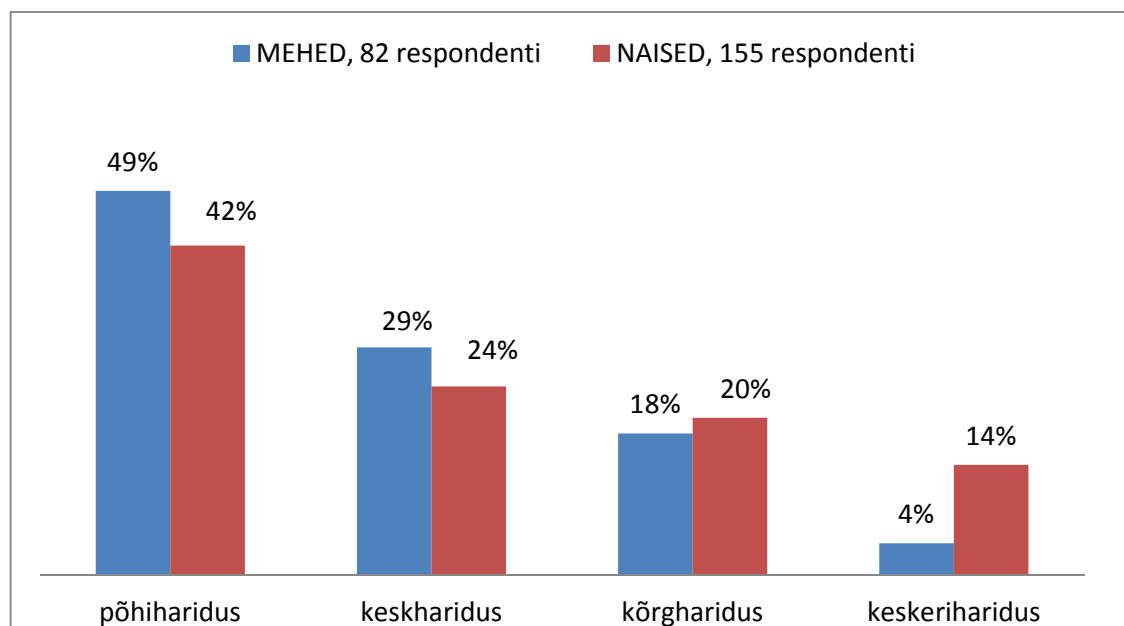
Välja jagati 250 paberkandjal ankeeti, lisaks koostati Google Drive keskkonnas elektrooniline ankeet ning respondentidele pakuti võimalust küsimustikule vastata elektrooniliselt. Tagasi saadi 237 ankeeti, millest 173 paberil ja 64 elektroonilisel teel. Planeeritava uurimusega seonduva aruandluse korraldamiseks nummerdati kõik ankeetküsitluslehed, mis hiljem jagati vanusegruppide järgi.

Saadud andmed organiseeriti, kodeeriti ning sisestati arvutisse. Andmetöötluseks kasutati tabelitöötlusprogrammi MS Excel.

3.3. Valimi kirjeldus

Valimi moodustavad küsitlusele vastanud 237 juhuslikult valitud Pärnu elanikku, kelle vanus on 16 kuni 55 aastat. Erandina on valimis viis 56 kuni 62 aastast, küsitlusele vastata soovinud respondenti. Vastanutest 65% ehk 155 olid naised ja 35% ehk 82 mehed. Vastanute keskmine vanus on 29,2 aastat. Kõige noorem vastaja on 16 aastane ning kõige vanem 62 aastane. 237 vastajast pooled on nooremad ja pooled vanemad kui 20 aastat. Kõige sagedamini esines vanus 18 aastat.

Omandatud haridust puudutavast küsimusest selgus, et 44% kõigist vastanutest on lõpetanud põhikooli ja omandavad käesoleval ajal kesk- või keskeriharidust, 26% respondentidest on omandanud keskhariduse, 19% kõrghariduse ja 11% vastanutest keskerihariduse (vt joonis 1).

Joonis 1. Respondentide omandatud haridustasemete jagunemine sooliselt ja protsentuaalselt (autori koostatud).

Kuna 50% respondentidest on kuni kahekümne aastased noored, on vanuseliselt põhjendatud põhihariduse domineerimine kesk-, kõrg- ja keskerihariduse ees.

3.4. Uurimustulemuste analüüs

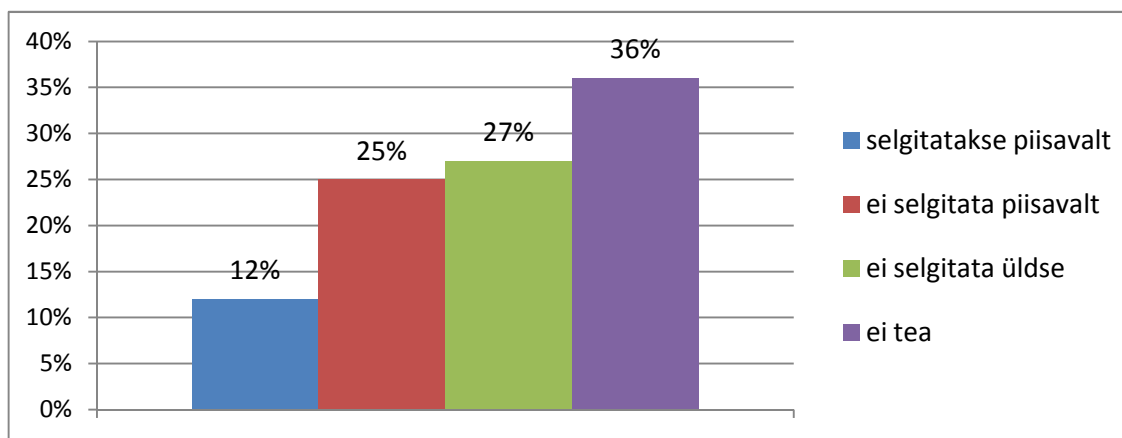
Saadud uurimustulemused on analüüsimiseks jagatud viide alapeatükki, millest igauks vastab ühele, uurimuse eesmärgi täitmiseks tõstatatud uurimisküsimusele.

3.4.1. Täiskasvanute ja gümnasistide arusaamad ja teadmised seksuaalvähemuse olemusest ning temaatikast

Respondendid vastasid küsimusele, kas nad teavad mõistete - gei, biseksuaal, lesbi ja transseksuaal tähendusi, peamiselt jaatavalt. Mõistet *gei* ei osanud defineerida kaks respondenti ehk 1% vastanutest, mõistet *biseksuaal* viis ehk 2%, mõistet *lesbi* kolm ehk 1% ja mõistet *transseksuaal* üheksa respondenti ehk 4% vastanutest.

Viimastel aastatel on seksuaalvähemustesse kuuluvad inimesed, eesmärgiga ennast ühiskonnas nähtavaks-kuuldavaks teha, ajakirjanduse kaudu aktiivselt sõna võtma asunud. Käesoleva uurimuse küsimustikule vastanutest 51% arvas, et nii ajakirjandus kui ka televisioon kajastavad seksuaalvähemustega seotud teemasid piisavalt, 33% respondentidest arvas, et teemat kajastatakse harva, ühe protsendi vastajate arvates ei kajastata teemat üldse ja 15% respondentidest ei osanud vastata.

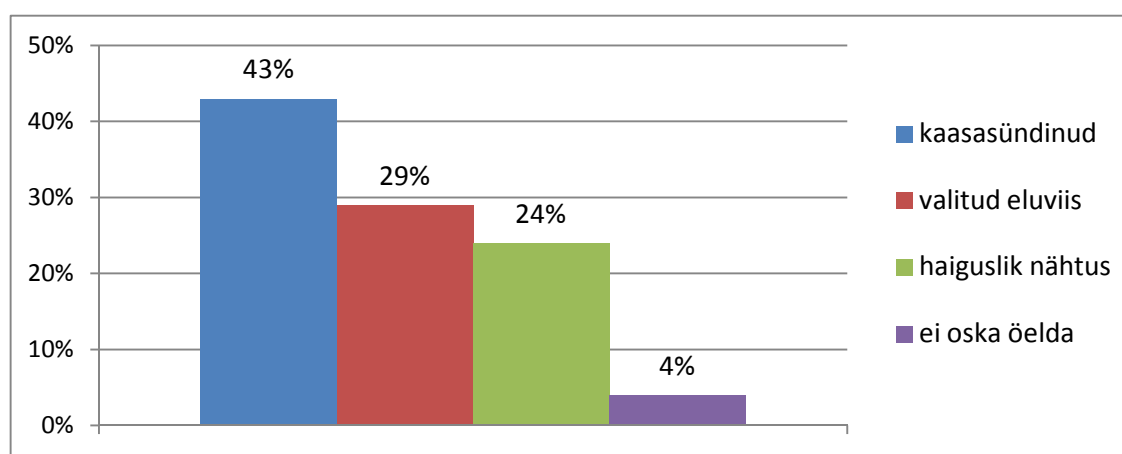
Avatud mõtlemise ja tolerantsi aluseks ühiskonnas on haridus. 12% respondentidest arvas, et koolis selgitatakse õpilastele seksuaalvähemuste olemust piisavalt, 25% vastanutest arvas, et mitte piisavalt, 27% , et ei selgitata üldse ning 36% respondentidest ei teadnud, kas koolis selgitatakse seksuaalvähemuste olemust (vt joonis 2).

Joonis 2. Seksuaalvähemuste olemuse selgitamine koolis (autori koostatud).

Samas leidis 68% küsitlusele vastanutest, et õpilastele seksuaalvähemuste olemuse selgitamine ja tutvustamine koolis on vajalik. 17% respondentidest leidis, et koolis ei peaks antud teemat käsitlema, 15% ei osanud vastata ning üks inimene jättis küsimusele vastamata.

Küsimuse, *milline on homoseksuaalsuse olemus*, vastamisel arvas 43% käesolevas uurimuses osalenutest, et homoseksuaalsus on kaasasündinud, 29% vastanutest arvas, et valitud eluviis, 24% respondentide arvates on homoseksuaalsus haiguslik nähtus ja 4% ei osanud vastata (vt joonis 3).

Joonis 3. Homoseksuaalsuse olemus respondentide vaatenurgast (autori koostatud).

Andmetest selgus, et peaaegu poolte respondentide arvates on homoseksuaalsus kaasasündinud ja seda kuidagi muuta või ravida ei õnnestu.

3.4.2. Põlvkondade erinevused hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse

Põlvkondade eristamiseks jagas lõputöö kirjutaja respondendid vanuseliselt kaheks grupiks:

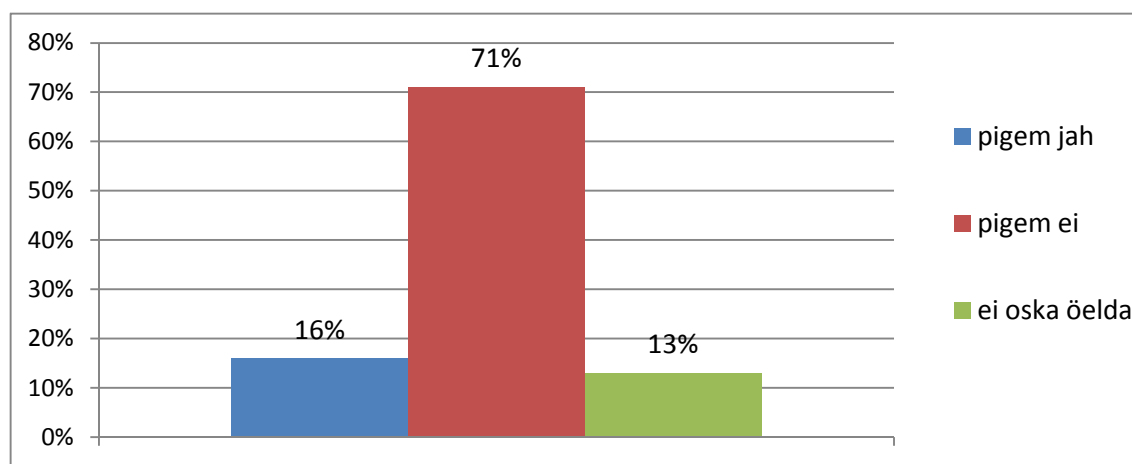
I- kuni 29 aastased (135 inimest) ja

II- üle 30 aastased (102 inimest) respondendid.

Jagamisel lähtuti respondentide vanusest ja faktist, et kuni 29 aastased inimesed on oma hariduse omandanud või omandavad Eesti Vabariigis, samas kui üle 30 aastased inimesed omandasid või alustasid oma hariduse omandamist nõukogude võimu ajal.

Vanuseliselt nooremast ehk I grupist vastasid küsimusele, *kas Eesti ühiskond on tolerantne seksuaalvähemuste suhtes*, „jah“ 15% respondentidest, „ei“ 69%, ja „ei oska öelda“ 16% noortest. Vanema ehk II grupi vastused jagunesid sarnaselt, 19% arvas „jah“, 72% arvas „ei“ ja üheksa protsenti respondentidest ei osanud vastata.

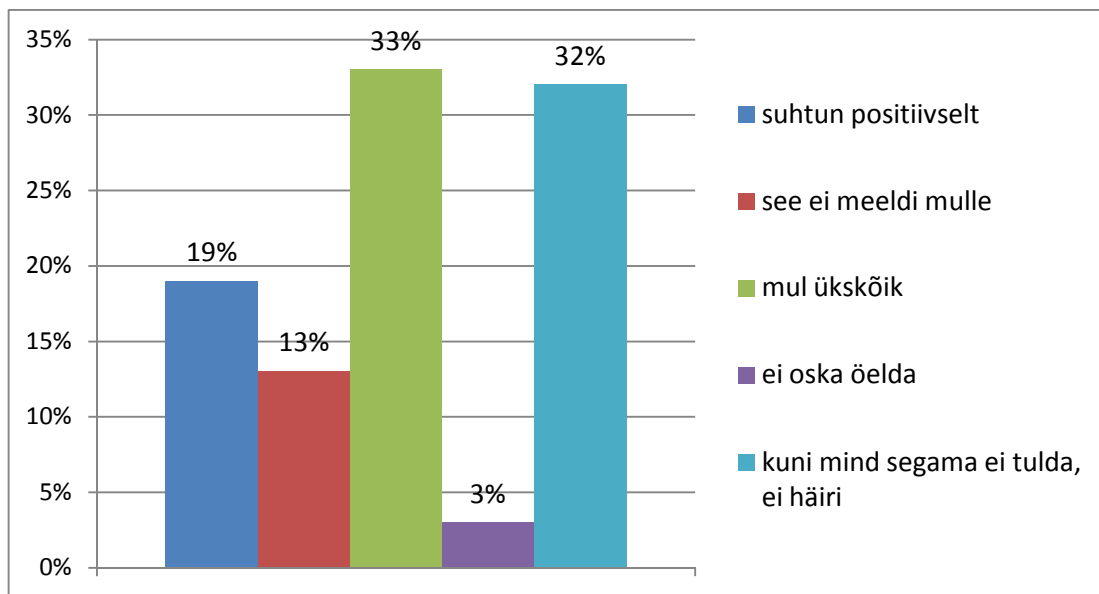
Kogu valimist leidis 39 respondenti, et ühiskond on tolerantne seksuaalvähemuste suhtes. 167 küsimusele vastanut leidis, et ühiskond ei ole tolerantne ja 31 respondenti ei osanud vastata (vt joonis 4).

Joonis 4. Eesti ühiskonna tolerantus seksuaalvähemuste suhtes (autori koostatud).

Tolerantsuse üheks näitajaks on ühiskonna liikmete suhtumine tänaval käest kinni kõndivasse või avalikus kohas suudlevasse samasooliste paari.

Küsimusele, *kuidas suhtud tänaval käest kinni kõndivasse samasooliste paari*, vastasid I ja II grupp sarnaselt. Kogu valimist 19% suhtus positiivselt, 13% -le see ei meeldinud, 33% respondentidest oli ükskõikne, kolm protsenti ei osanud vastata ning 32% vastanutest valis variandi „kuni mind segama ei tulda, ei häiri“, mis sisuliselt on võrdne ükskõiksusega (vt joonis 5).

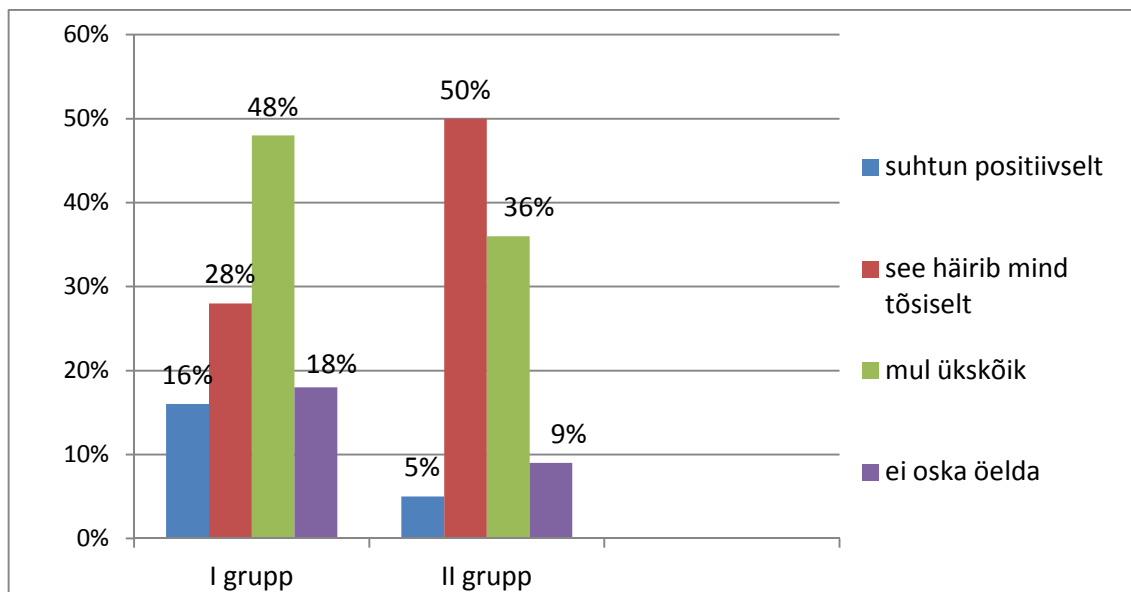

Joonis 5. Respondentide suhtumine käest kinni kõndivasse samasooliste paari (autori koostatud).

Kokkuvõtvalt leiab kinnitust eelmine küsimus, kus vastajad pidasid Eesti ühiskonda samasooliste osas pigem mittetolerantseks. Selle küsimuse puhul suhtub samasooliste käestkinnihoidmisse enamus respondente kas ükskõikselt, ignorantsest või konkreetse negatiivse hoiakuga.

Küsimuse, *kuidas suhtud avalikus kohas suudlevasse samasooliste paari*, vastamisel oli näha erinevusi I ja II grupi vastuste vahel.

I grupist suhtus suudlevasse samasooliste paari positiivselt 16% respondentidest, II grupist 5%. Vastuse variandi „see häirib mind tõsiselt“ märkis 28% esimese ja 50% teise grupi liikmetest, ükskõiksed olid 48% esimesest ja 36% teisest grupist ning „ei oska öelda“ vastas 8% esimesest ja 9% teisest grupist (vt joonis 6).

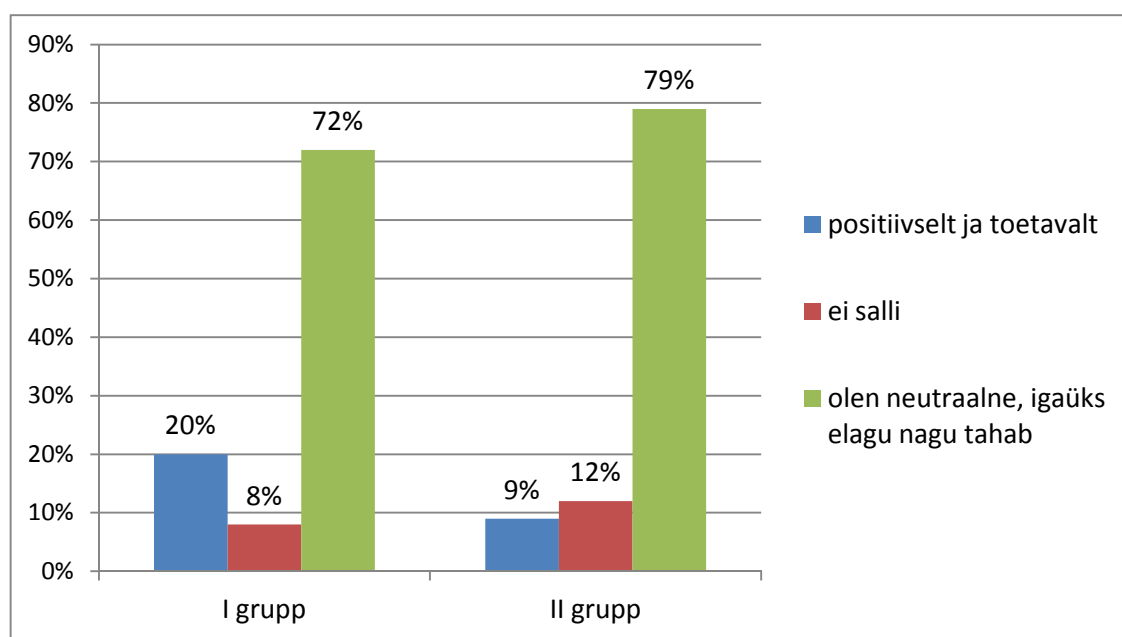
Joonis 6. I ja II grupi respondentide suhtumine avalikus kohas suudlevasse samasooliste paari (autori koostatud).

Küsimusele, *kuidas suhtud, kui sinuga samas trepikojas elavat homoseksuaalset naabrit küllastavad sageli tema homoseksuaalsed sõbrad*, vastasid I ja II grupi respondentid ilma suuremate erinevusteta. 52% kõigist vastanutest valis variandi „tore, et tal sõpru on“, 7%-le sõprade külaskäigud ei meeldinud, 35% olid ükskõiksed ja 6% respondentidest ei osanud vastata.

Märgatavaid erinevusi kahe grupi liikmete vastustes ei esinenud ka küsimusele, *kas samasoolised hetero- ja homoseksuaal võivad olla parimad sõbrad*. 59% respondentidest arvas, et see on igati reaalne, 4% vastanutest leidis, et see pole võimalik, 20% arvas, et hetero või homo, mis vahet seal on ning 17% respondentidest ei osanud sellele küsimusele vastata. Ning küsimusele, *kas teie, kui heteroseksuaal, lähete õhtut veetma homobaari, - klubisse*. Kindlasti lähete klubisse 18% ehk 43 respondentit, mitte iialgi ei lähete 38% ehk 90 vastanut ja võibolla lähete 44% ehk 103 respondentit. Ja kui klubi küllastades juhtuks mõni samasooline inimene komplimente tegema, rõõmustab selle üle 42% respondentidest, 8% vihastab, 27% vastanutest satub segadusse, 22% ei tea, mida nad sellises olukorras teeksid ja 1% respondentidest jättis küsimusele vastamata.

Küsimusele, *kuidas suhtud bi-, trans- ja homoseksuaalidesse*, vastasid I gruppi kuuluvad noored järgmiselt: 20% respondentidest suhtuvad seksuaalvähemustesse

positiivselt ja toetavalt, 8% ei salli erinevusi ning erinevaid ja 72% vastanutest on neutraalsed ning leiavad, et igaüks elagu nagu tahab. Samale küsimusele vastasid II gruppi kuuluvad inimesed järgmiselt: 9% respondentidest on positiivsed ja toetavad, 12% ei salli seksuaalvähemustesse kuulujaid ning 79% vastanutest on neutraalsed (vt joonis 7).

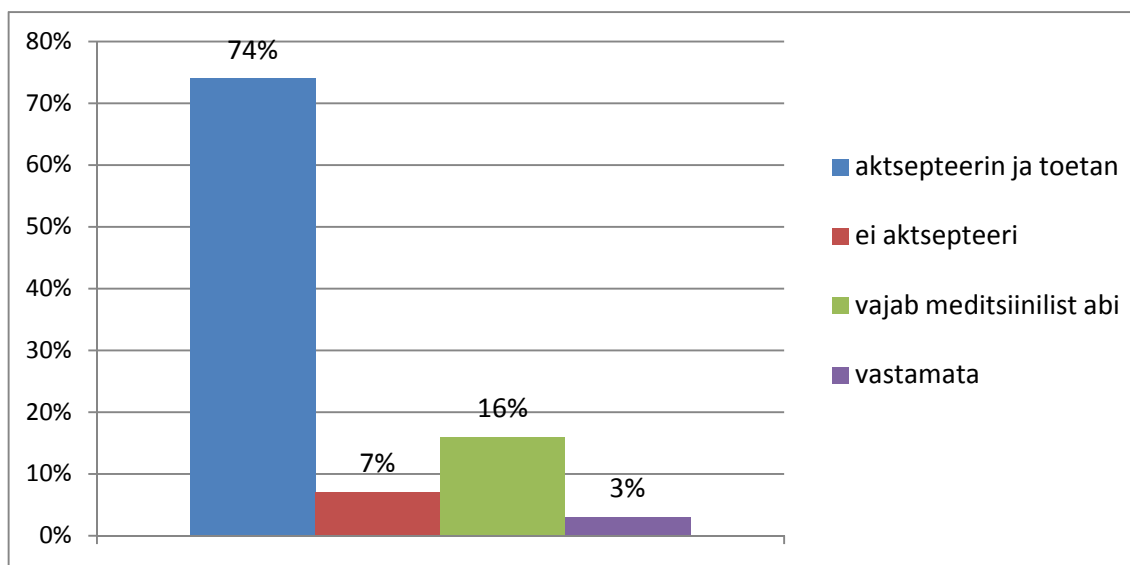
Joonis 7. I ja II grupi respondentide suhtumine seksuaalvähemustesse (autori koostatud).

Nagu joonistelt selgub on respondendid olenemata vanusest, seksuaalvähemuste suhtes üldiselt neutraalsed. I grupi ehk noorema põlvkonna hulgas on rohkem positiivselt suhtujaid ja vähem sallimatuid kui II grupi respondentide hulgas. Seda tõendab ka nooremaste vanuserühma kuuluva respondendi kommentaar antud teema kohta: „Inimest ei tohi kritiseerida selle põhjal, keda ta „on otsustanud“ armastada. Igaühel on õigus oma elule ja valikutele. Tsiteerides USA presidenti Obamat: “Who am i to say no to love?”“

Eelnevast võib järeldada, et noorem põlvkond on seksuaalvähemuste suhtes elarvamuste vabam kui vanem põlvkond.

3.4.3. Kahe erineva põlvkonna hinnangud „kapist välja tulnud“ sõprade või klassikaaslaste/kolleegide aktsepteerimise kohta

Kui lapsepõlvesõber ootamatult „kapist välja tuleb“ võivad inimeste reaktsioonid olla väga erinevad. Kahe uuritava grupi arvamustes antud teema kohta märkimisväärsed erinevusi ei esinenud. Uurimuse kõigist respondentidest 74% arvas, et sõbra seksuaalsust aktsepteeritakse ja teda toetatakse, 7% ei aktsepteeri sõbra seksuaalsust, 16% arvab, et sõber vajab meditsiinilist/psühhiaatrilist abi ja nad püüavad seda ka võimaldada ning 3% respondentidest jättis küsimusele vastamata (vt joonis 8).

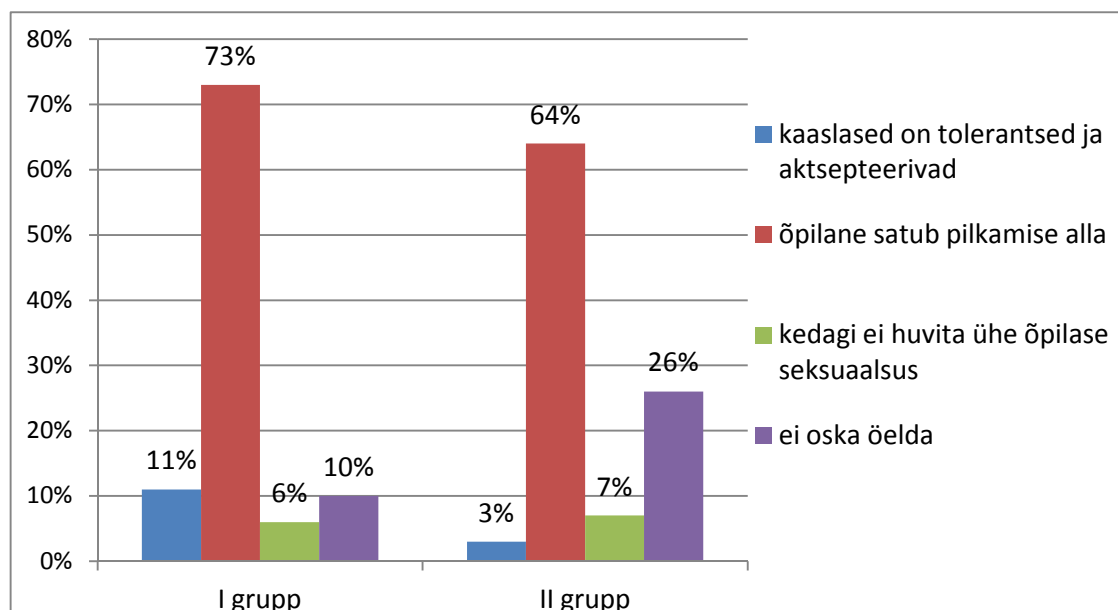

Joonis 8. Respondentide reaktsioon sõbra „kapist väljumisele“ (autori koostatud).

Küsimusele, *kuidas suhtute duširuumi jagamise äsja „kapist väljunud“ kolleegiga/klassikaaslasega*, vastasid kaks vanusegruppi jällegi sarnaselt. Kogu valimist arvas 32% respondentidest, et neil pole midagi selle vastu, 13% ootab kuni kolleeg duširuumist lahkub, 34% on ükskõiksed ja 21% küsitletutest ei osanud vastata. „Kapist välja tuleku“ aega ja kohta tuleks seksuaalvähemusse kuuluval inimesel siiski hoolikalt kaaluda, seda eriti õpilase puhul, sest enamik respondentidest on kindlad, et koolis satuks ta pilkajate ja kiusajate meelevalda.

I gruppi kuuluvate noorte vastused küsimusele, *mis võib juhtuda õpilasega, kes teeb klassikaaslastele teatavaks oma seksuaalse orientatsiooni*, olid järgmised: 11% vastanutest arvas, et klassikaaslased on tolerantsed ja aktsepteerivad tema

orientatsiooni, 73% olid kindlad, et õpilane satub teiste pilkamise alla, 6% ei uskunud, et avaldus võiks kedagi huvitada ja 10% respondentidest ei osanud vastata. II gruppi kuuluvatest respondentidest arvas ainult 3%, et kaaslased on tolerantsed ja aktsepteerivad „kapist välja tulnut“, 64% vastanutest arvas, et õpilane satub pilkamise alla, 7% arvas, et kedagi ei huvita teise seksuaalne orientatsioon ja 26% respondentidest ei osanud küsimusele vastata (vt joonis 9).

Joonis 9. I ja II grupi respondentide arvamus koolis „kapist väljumise“ kohta (autori koostatud).

Respondentidele kirjeldati olukorda: *vabale ametikohale kandideerijatest on jäänud sõelale kaks tugevat ja üsna võrdset kandidaati. Viimasel hetkel selgub, et üks neist on homoseksuaal. Kas see teadmine mõjutab kuidagi teie, kui tööandja valikut?*

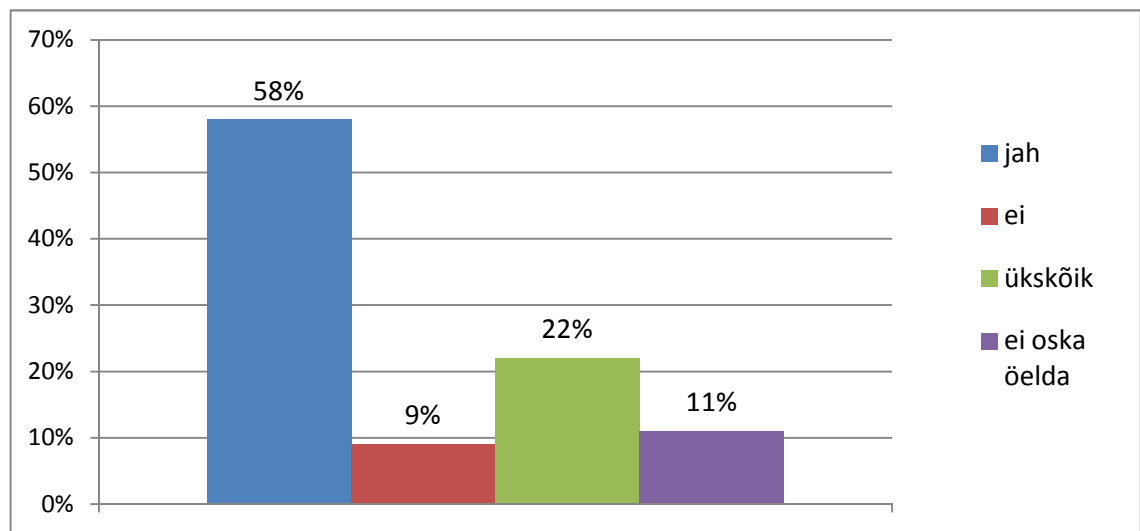
Vastustest selgus, et I grupi respondentidest 62% ja II grupi respondentidest 36% ei eelista kedagi nende seksuaalse orientatsiooni põhjal, 9% esimesest ja 8% teisest grupist valiks heteroseksuaali ja 29% I grupi ning 56% II grupi vastanutest arvas, et kõik oleneb ikka inimesest endast ja olukorrast.

Andmetest järeldub, et kui noorem põlvkond paistab esmapilgul tolerantsem (*ei eelista kedagi nende seksuaalse orientatsiooni põhjal*), teeb vanem ja juba töötav põlvkond selle tasa kogemuse ja elutarkusega (*kõik oleneb ikka inimesest endast ja olukorrast*).

3.4.4. Erinevate põlvkondade suhtumine homoabieludesse ja lapsendamisse

Eestis kehtivate seaduste kohaselt ei ole samasoolistel partneritel võimalik abielluda ja lapsendada. Justiitsministeerium kaalub võimalust lubada samasoolistel inimestel oma kooselu registreerida kuid ei aruta samasooliste abielude seadustamist ja lapsendamise võimaldamist.

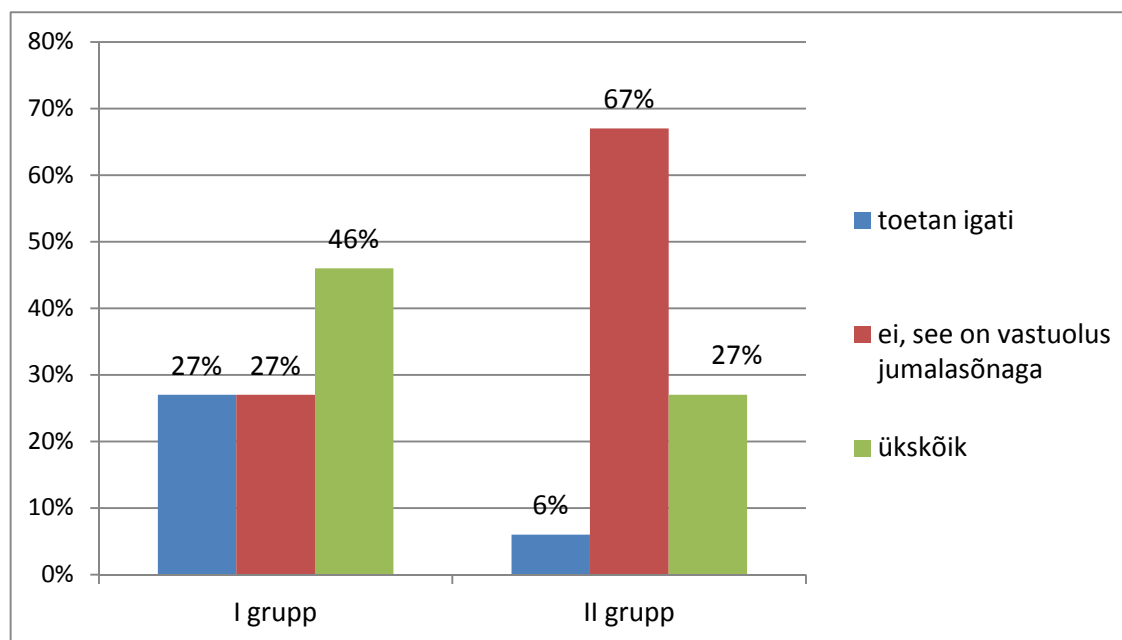
Küsimusele, kas samasooliste kooselul võiks olla seaduslik alus (näit. Partnerlusleping), vastamisel kahe vanusegrupi arvamustes olulisi erinevusi ei esinenud. „Jah“ vastas 58% kogu valimi respondentidest. 9% vastas „ei“, 22% vastanutest jäid ükskõikseks ja 11% ei osanud vastata (vt joonis 10).

Joonis 10. Partnerluslepingu sõlmimise vajalikkus (autori koostatud).

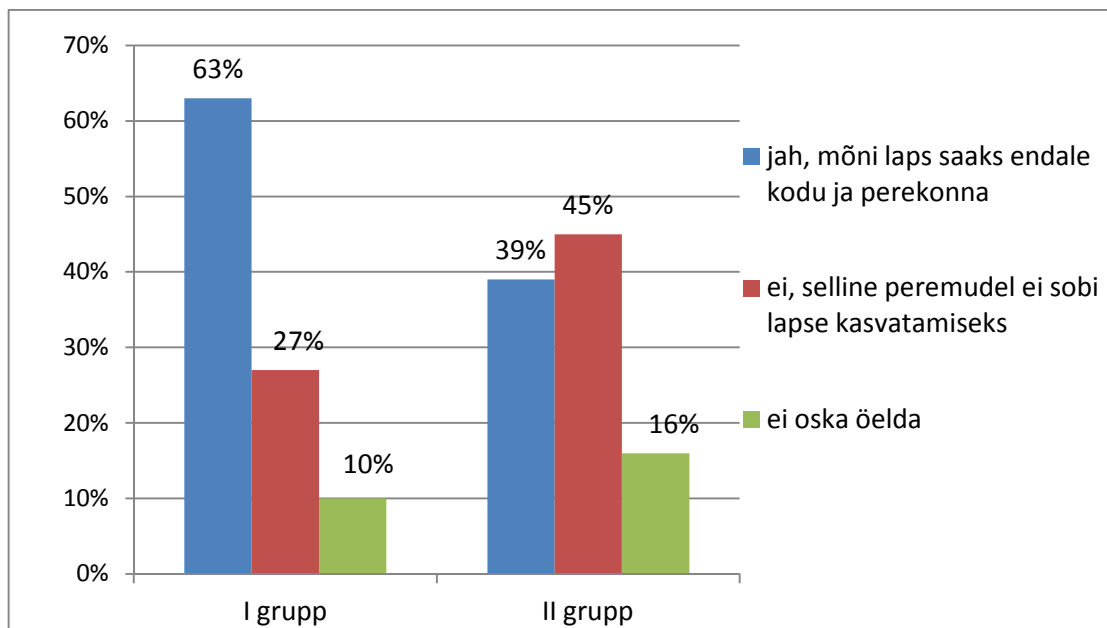
Partnerluslepingu sõlmimise lubamise poolt olevad ja ükskõiksed, kes ka sisuliselt sellele vastu ei ole, moodustavad enamuse ehk 80% käesoleva uurimuse valimist. Sama positiivselt ei saa suhtuda aga arvamusse abielude sõlmimise lubamise kohta. I grupist vastas küsimusele samasooliste abielude kohta „toetan igati“ 35% respondentidest, samas kui II grupi respondentidest valis selle vastusevariandi ainult üheksa protsenti. „Ei poolda“ valis vastuseks 21% esimesest ja 53% teisest grupist ning ükskõikseks jäid 44% esimese grupi ja 38% teise grupi respondentidest.

Kahe vanusegrupi respondentide arvamuste erinevus torkas eriti silma küsimuse, *kas samasoolised võiksid kiriklikult laulatatud saada*, juures. I grupi respondentidest 27% vastas „toetan igati“, 27% „ei, see on vastuolus jumalasõnaga“ ning 46% vastanutest jäid selles küsimuses ükskõikseks. Samas kui II gruppi kuuluvatest respondentidest vastas „toetan igati“ 6% ja „ei, see on vastuolus jumalasõnaga“ 67%. Ükskõikseks jäi 27% vastanutest (vt joonis 11).

Joonis 11. I ja II grupi respondentide suhtumine samasooliste kiriklikku laulatusse (autori koostatud).

Palju kõneainet ja vastakaid arvamusi on tekitanud samasooliste paaride soov lapsendada. Käesoleva uurimuse küsimustikule vastanute arvamused jagunesid järgmiselt: I gruppi kuuluvatest noortest arvas 63% ja II grupist 39%, et lapsendamist tuleks lubada, 27% esimesest ja 45% teisest grupist arvas, et samasooliste peremudel ei sobi lapse kasvatamiseks ja 10% esimese grupi ning 16% teise grupi respondentidest ei osanud küsimusele vastata (vt joonis 12).

Joonis 12. I ja II grupi respondentide suhtumine samasooliste perede lapsendamisse (autori koostatud).

Küsimuse, kas samasoolise paari lapsest võib koolis saada teiste kiusamise ohver, vastamisel I ja II grupi vastustes märkimisväärseid erinevusi ei esinenud ja seetõttu esitatakse andmed kogu valimi kohta. 70% respondentidest arvas, et samasoolise paari lapsest võib saada kaasõpilaste poolt kiusatav, kuna lapsed ei kannata erinevusi ja erinevaid. Ainult 10% vastanutest oli optimistlik ja arvas, et vaevalt lapsed kellegi teistsugusest perest hoolivad ning 20% respondentidest ei osanud küsimusele vastata.

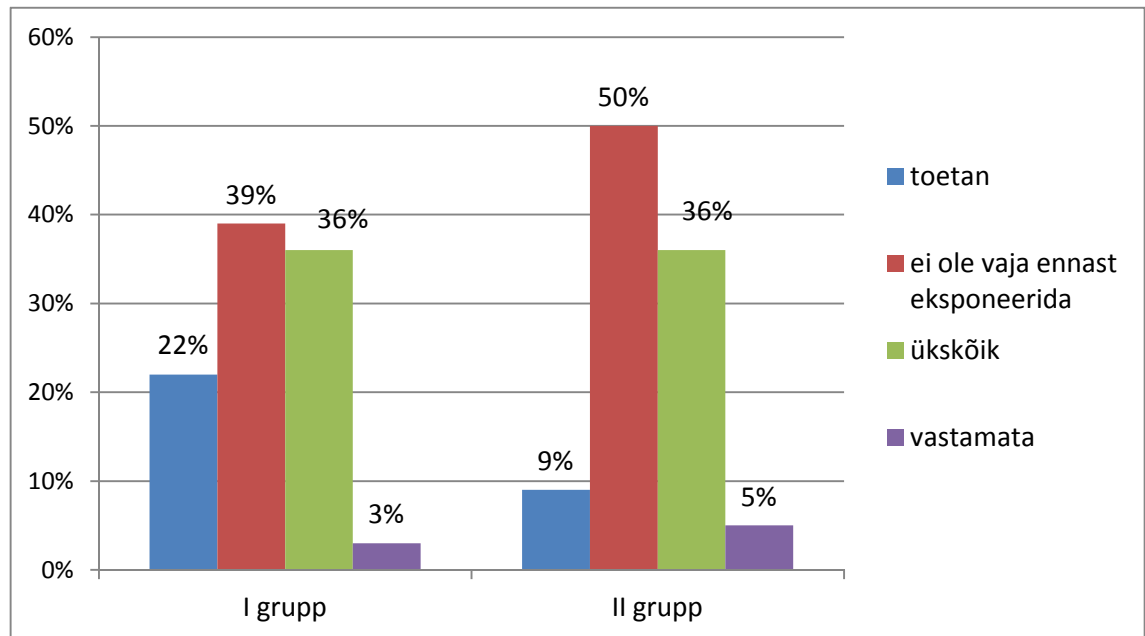
3.4.5. Erinevate põlvkondade suhtumine praidide ehk vähemuste marsi korraldamisse Eestis

Praidi ehk vähemuste marsi eesmärk on geikogukonna innustamine, üldise avalikkuse teavitamine ja oma õiguste laiendamine. Praidi eesmärgist oli kuulnud 53% kõigist respondentidest, ei olnud kuulnud 35% ja ei osanud öelda 13% küsitlusele vastanutest.

Esimene praid, mis tekitas Eesti ühiskonnas laialdase diskussiooni sallivuse ja selle piiride üle, toimus Tallinnas 2004. aastal. Ja kuigi viimastel aastatel ei ole homoparaade Tallinnas korraldatud, on teema siiani päevakorral.

Küsimusele, kuidas suhtud praidide korraldamisse Eestis, vastas 22% esimesest ja 9% teisest grupist, et suhtuvad toetavalt. Samas arvas 39% esimese ja 50% teise grupi

respondentidest, et seksuaalvähemustel pole vaja tulla tänavatele lippe lehvitada ja ennast eksponeerima. Teema suhtes ükskõikseks jäi 36% mõlema grupi respondentidest ning 3% esimesest ja 5% teisest grupist jättis küsimusele vastamata (vt joonis 13).

Joonis 13. I ja II grupi respondentide suhtumine praidide korraldamisse (autori koostatud).

Kõikidest respondentidest sooviks tänavale praidi vaatama minna 14%, ei läheks vaatama 55% ja ei oska öelda 31% vastanutest. Lisatud olid ka mõned kommentaarid:

„Igal inimesel on õigus olla õnnelik, kuid ei poolda nende paraade aga ei lähe ka endast välja neid nähes.“

„Ei julge praidi vaatma minna, sest see on pigem sõda seksuaalvähemuste ja nende vihkajate vahel.“

„Olgu seksuaalsus milline tahes, milleks seda eksponeerida.“

Kokkuvõtvalt arvas enamus mõlema põlvkonna esindajatest, et nad ei läheks tänavale vähemuste marssi vaatama ning, et Eesti ühiskond ei ole valmis praidide läbiviimiseks.

3.5. Uurimustulemustest tulenevad peamised järeldused ja ettepanekud

Seoses õiguskantsleri soovitusel valmistada ette ning algatada samasooliste isikute partnerlussuhteid ja sellega seonduvaid õigussuhteid reguleeriv seaduseelnõu, valmis 2012. aasta augustis justiitsministeeriumis kooseluseaduse kontseptsioon. Kontseptsiooni tutvustamine vallandas huvigruppides ägedad diskussioonid, mida hoogustasid LGBT inimeste sõnavõtted ja vahendas ajakirjandus. Nende sündmuste taustal huvitus käesoleva lõputöö kirjutaja juhuslikult valitud 16-55 aastaste Pärnu inimeste suhtumistest seksuaalvähemustesse.

Respondendid jagati kahte vanusegruppi: I- kuni 29 aastased ja II- üle 30 aastased inimesed. Küsimustele vastamisel otsiti ja võrreldi erinevusi kahe vanusegrupi vastustes ning suhtumistes. Tulemustest selgus, et respondendid peavad oluliseks seksuaalvähemuste olemuse tutvustamist ja selgitamist koolis, mida aga õppeasutustes ei tehta või siis tehakse minimaalselt.

Mõlema vanusegrupi esindajad leidsid, et Eesti ühiskond ei ole tolerantne seksuaalvähemuste suhtes. Kui tänaval käest kinni kõndiv samasooliste paar üldiselt ei häiri ega huvita kedagi, siis avalikus kohas suudlevat samasoolist paari nähes ärrituvad teise gruppi kuuluvad ehk vanema põlvkonna respondendid kordades rohkem kui esimesse gruppi kuulujad. Samas arvasid praktiliselt kõik respondendid, et nende suhtumine bi-, trans- ja homoseksuaalidesse on neutraalne ning igal inimesel on õigus elada nagu ta tahab.

Uurimustulemustest selgus huvitav fakt, et kuigi respondendid peavad iseennast seksuaalvähemuste suhtes neutraalseks või lausa toetavaks, arvavad nad, et teised inimesed seda ei ole. Arvatakse, et kui noor inimene juhtuks ootamatult koolis „kapist välja tulema“, satuks ta kindlasti kaaslaste pilkamise ja kiusu alla. Selline suhtumine näitab, et respondendid ei ole ka enda tolerantsuses päris kindlad, vaid on neutraalsed distantsilt ja konkreetne olukord võiks põhjustada segadust ning oskamatumust käituda. Inimene ei tea, kuidas reageerida, kohates ebatraditsioonilist käitumist ning hirmu muutumine vägivallaks on üks alalhoiuinstinkti põhimehhanisme. Nagu on kirjeldatud ka käesoleva lõputöö esimese peatüki teooriaosas

Partnerlusepingu sõlmimise lubamise poolt on enamus mõlema grupi liikmetest. Kuid abiellumise ja kirikliku laulatuse lubamise osas on kaks võrreldavat gruppi täiesti lahkavamusel. Kui esimesse gruppi kuulujate hulgas on samasooliste abielu ja laulatust toetavaid või ükskõikseid respondente umbes pooled, siis teise gruppi kuulujad on veendunud, et abielu ja kiriklik laulatus ei ole samasoolistele paaridele lubatud. Ka lapsendamine peab teise grupi respondentide arust samasoolistele keelatud olema, samas kui esimesse gruppi kuulujad lubaksid samasoolistel paaridel meeleldi lapsendada.

Praitude korraldamisse Eestis ja seal osalemisse suhtusid noorema vanusegrupi esindajad samuti positiivsemalt ja tolerantsemalt kui vanema põlvkonna respondentid.

Respondentide vastustest võib järeldada, et noorem põlvkond Pärnu elanikke on seksuaalvähemuste suhtes tunduvalt tolerantsem ning nende jaoks ei tekita probleeme samasooliste paaride soov abielu sõlmida või lapsendada. Vanem põlvkond aga on mõõdukalt tolerantne ja sallib seda, mis just silma all ei ole. Erinevustesse ja erinevatesse suhtutakse kahtluse ja umbusuga, ka ei annaks vanema vanusegrupi esindajad samasoolistele paaridele heteroseksuaalsete paaridega võrdseid õigusi ning ei lubaks lapsendamist.

Eesti ühiskonna tolerantsi tõstmine seksuaalvähemuste suhtes on lõputöö kirjutaja arvates pikaajaline protsess, mis ei saa toimuda juba täna ja kohe. Ning seda just vanema põlvkonna pärast, kelle lapsepõlv või noorusaastad on möödunud ebatolerantse nõukogude võimu mõju all. Nagu muulased, peavad ka seksuaalvähemustesse kuuluvad inimesed ühiskonda integreeruma pikkamööda ja suurema kärata. Esialgu pole Eestis vaja korraldada suurejoonelisi „vähemuste marsse“, vaid võiks tõesti piirduda ühislaulmise või- tantsimisega. Sest eestlased samastuvad rohkem laulu kui kireva paraadiga. Käesoleval ajal peaks riigikogu vastu võtma arutlusel oleva, samasooliste isikute partnerlussuhteid ja sellega seonduvaid õigussuhteid reguleeriva seaduse (Partnerluslepingu). See oleks LGBT inimestele ja kogu ühiskonnale suur samm edasi. Abielu, laulatuse ja lapsendamise lubamiseks Eesti ühiskond veel valmis ei ole.

Kuna sallivusele ja mõistmisele pannakse alus nooruses, on oluline, et põhikoolis selgitataks õpilastele inimese- või ühiskonnaõpetuse tundide raames seksuaal-

vähemuste olemust. Samas võiks selliseid selgitavaid ja õpetlikke loenguid või koosviibimisi seltsimajades või kultuurikeskustes, korraldada ka täiskasvanutele. Sest seksuaalvähemused on teema, mille kohta pole eesti keeles kuigi palju materjali ilmunud ja mida, hoolimata ühiskonna näilisest avatusest varjutab ikkagi salapära. Koosviibimistel peaksid osalema ka LGBT inimesed, kes siis omakorda kokkutulnute küsimustele vastaksid ja koos viibides näitaksid, et ka nemad on täiesti tavalised inimesed oma rõõmude ja muredega.

Kokkuvõtvalt saab ühiskonda seksuaalvähemuste suhtes tolerantsemaks muuta sellest koolis rääkides, täiskasvanutele teemakohast informatsiooni jagades, inimeste küsimustele vastates, avalikest demonstratsioonidest, nõudmistest ja kohtu menetlustest (kes keda solvas) loobudes ning Partnerluslepingut seadustades. Kui LGBT inimesed julgevad tööl või koolis „kapist välja tulla“ ja kaaslased näevad, et seksuaalvähemustesse võivad kuuluda nende ammused head kolleegid või sõbrad, kaob ka hirm erinevuste ees ning inimesed muutuvad sallivamaks ja ühiskond tolerantsemaks.

KOKKUVÕTE

Koos vanuse, etnilise päritolu või sotsiaalse staatusega on ka sugu ja seksuaalsus osa tervest hulgast teguritest, mis kõik kokku moodustavad inimese identiteedi. Seksuaalne identiteet on osa inimese nägemusest enda kui seksuaalse olendi kohta – kuidas ta ennast tajub ning kuidas ta soovib, et teised teda tajusid. Teadlaste hulgas puudub konsensus selle kohta, miks inimesel on heteroseksuaalne, biseksuaalne või homoseksuaalne orientatsioon. Ja seetõttu peetakse orientatsiooni paljude eri põhjuste ja mõjude keeruliseks kombinatsiooniks. Oluline on mõista, et nii hetero-, homo- kui biseksuaalsed inimesed ei taju seksuaalset orientatsiooni valikuna, vaid see on osa nende identiteedist.

Kogu inimloo vältel on erinevates kultuurides seksuaalvähemustesse üsna emotsionaalselt suhtunud ning siiani on tunded erinevad. Mingil ajastul on homoseksuaalsus olnud lubatud ja teisel selle eest karmilt karistatud. Homoseksuaalsust on peetud haiguseks ja seda on üritatud ravida ning lõpuks on jõutud järeldusele, et homoseksuaalsust ei saa pidada patoloogiaks ja igasugune meditsiiniline sekkumine rikub inimese õigust vabalt oma seksuaalsust väljendada. 1991. aastal jättis Maailma Tervishoiuorganisatsioon homoseksuaalsuse välja vaimuhaiguste nimestikust.

Sõjaeelse Eesti Vabariigi seadused olid üsna liberaalsed ja vabatahtlik homoseksuaalsus ei olnud karistatav. Kuid nõukogude võim üritas seda “pahet” hoogsalt ühiskonnast välja juurida ning Eesti NSV kriminaalkoodeksi §118 nägi meestevahelise anaalseksi eest karistusena ette kaheaastast vabadusekaotust. Viimane sellealane kohtuprotsess toimus 1988. aastal. Kohe peale Eesti taasiseseisvumist 1992. aastal dekriminaliseeriti seksuaalsed suhted meeste vahel ning kümme aastat hiljem, septembris 2002, võeti vastu uus seadustik, mis võrdsustas hetero- ja homoseksuaalse suhte. Sellest peale on vahelduva eduga räägitud ja vaieldud samasooliste suhete seadustamise vajalikkuse üle.

2012. aasta augustis valmis justiitsministeeriumis kooseluseaduse kontseptsioon, mille tutvustamine vallandas huvigruppides ägedad diskussioonid.

Käesoleva lõputöö uurimuse eesmärgiks oli võrrelda Pärnu linna põlvkondade erinevusi hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse. Valimi moodustasid 237 juhuslikult valitud 16-55 aastast Pärnu elanikku, kes jagati kahte vanusegruppi: I- kuni 29 aastased ja II- üle 30 aastased respondendid. Küsimustele vastamisel võrreldi erinevusi kahe põlvkonna vastustes ning suhtumistes. Tulemustest selgus, et mõlema põlvkonna respondendid teavad mõistete gei, biseksuaal, lesbi ja transseksuaal tähendusi ning peavad oluliseks seksuaalvähemuste olemuse tutvustamist ja selgitamist koolis, mida aga õppeasutustes sageli ei tehta. Mõlema vanusegrupi esindajad leidsid, et Eesti ühiskond ei ole tolerantne seksuaalvähemuste suhtes, kuid iseennast seksuaalvähemuste suhtes neutraalseks pidas rohkem kui kolmveerand mõlema grupi respondentidest. Partnerlusepingu sõlmimise lubamise poolt oli samuti enamuse mõlema grupi liikmetest. Kuid abiellumise ja kirikliku laulatuse lubamise osas jäid kaks võrreldavat gruppi täiesti lahkavamusele.

Respondentide vastustest võib järeldada, et noorem põlvkond Pärnu elanikke on seksuaalvähemuste suhtes tunduvalt tolerantsem ning nende jaoks ei tekita probleeme samasooliste paaride soov abieliu sõlmida või lapsendada. Vanem põlvkond aga on mõõdukalt tolerantne ja sallib seda, mis just silma all ei ole ning ei poolda samasooliste abiellumist, laulatust ja lapsendamise võimalust. Ka ei pooldata praidide korraldamist.

Eesti ühiskonna tolerantsi tõstmine seksuaalvähemuste suhtes on lõputöö kirjutaja arvates pikaajaline protsess, mis ei saa toimuda juba täna ja kohe. Nagu muulased, peavad ka seksuaalvähemused ühiskonda integreerima pikkamööda ja suurema kärata. Sellele kaasa aitamiseks tuleks inimestele tutvustada seksuaalvähemustega seotud teemasid ning seda juba alates põhikoolist.

Seksuaalvähemuste toetamiseks ja nende vastu tolerantsi üles näitamiseks peaks riigikogu vastu võtma samasooliste isikute partnerlussuhteid ja sellega seonduvaid õigussuhteid reguleeriva seaduse (Partnerluslepingu), millega ka uurimuse respondendid nõus olid. Abielu, laulatuse ja lapsendamise lubamiseks Eesti ühiskond veel valmis ei ole.

VIIDATUD ALLIKAD

Alas, A. Linn ei saa laupäevast homoparaadi keelata.

[<http://www.epl.ee/news/tallinn/linn-ei-saa-laupaevast-homoparaadi-keelata.d?id=51016941>] 10.02.2013.

Alvela, A. 2012. Homofobia. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 62 -69

Barker, M.; Richards, C.; Jones, R.; Bowes-Catton, H.; Plowman, T. The Bisexuality Report: Bisexual inclusion in LGBT equality and diversity.

[<http://www.open.ac.uk/ccig/files/ccig/The%20BisexualityReport%20Feb.2012.pdf>] 11.02. 2013.

Bishop, C. 2001. Seks ja vaimsus. Kirjastus Huma.

Brusila, P. 2010. Seksuaalsus eri kultuurides. Tallinn: AS Medicina.

Eesti Kirikute Nõukogu seisukoht homoseksuaalsuse küsimuses. Eesti Kirikute Nõukogu [<http://www.ekn.ee/lakitus.php?id=1>] 15.11.2012.

Espenberg, U. Homoseksuaalsus eile ja täna.

[<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/urmas-espenberg-homoseksuaalsus-eile-ja-tana.d?id=61585886>] 18.10.2012.

Hess, B. B. ; Markson, E.W. ; Stein, P. J. 2000. Sotsioloogia. Tallinn: Kirjastus Külim

History of homosexuality. Conservapedia

[http://www.conservapedia.com/History_of_homosexuality#Terminology_relating_to_the_history_of_homosexuality] 25.02.2013.

Ilves, K. 2009. Kvalitatiivse uurimisviisi ajalooline taust ja teoreetilised alused. [www.dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/14275/Kvalitatiivse_uurimismetodika_spetsiifika.pdf?sequence=1] 05.10.2012.

Justiitsministeerium ootab arvamusi kooseluseaduse kontseptsiooni kohta. Delfi [http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/justiitsministeerium-ootab-arvamusi-kooseluseaduse-kontseptsiooni-kohta.d?id=64881050] 04.02.2013.

Jüristo, K. 2007. K.A.S. Kaasatus. Avatus. Sallivus. Käsiraamat noortega töötavatele inimestele. [http://mitteformaalne.ee/assets/files/Veebimaterjalid/kas.pdf] 20.10.2012.

Kalkun, A. 2012. Naiselikkus, mehelikkus ja seksuaalsus talupojakultuuris. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 12 - 22

Kas täna katkeb osadus Eesti ja Taani kiriku vahel? Augsburgi Usutunnistuse Selts
Meie Kirik

[http://www.meiekirik.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=2677&Itemid=1] 15.11.2012.

Koalitsioonis ei ole abieluvälise kooselu reguleerimises üksmeelt. Postimees [http://www.postimees.ee/1014724/koalitsioonis-ei-ole-abieluvälise-kooselu-reguleerimises-üksmeelt] 06.02.2013.

Kolga, V. Voldemar Kolga: homovanemad on piisavalt intelligentsed. [http://arvamus.postimees.ee/964836/voldemar-kolga-homovanemad-on-piisavalt-intelligentsed/] 30.01.2013.

Kon, I 2004. Kuuvalgus koidikul. Omasooarmastuse palged ja maskid. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Konservatiivne Rahvaerakond on vastu valmivale partnerlusseadusele. Delfi [http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/konservatiivne-rahvaerakond-on-vastu-valmivale-partnerlusseadusele.d?id=64939410] 07.02.2013.

Käbin, M. 2012. LGBT Identiteetide konstrueerimisest. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 48 - 61

- Käsper, K.** Inimõiguslane: kooseluseadus soodustaks lesbide ja geide sallimist. [http://arvamus.postimees.ee/953540/inimoiguslane-kooseluseadus-soodustaks-lesbide-ja-geide-sallimist/] 06.02.2013.
- Masso, I. A.** Homoabielud ja demokraatia. [http://arvamus.postimees.ee/225578/iivi-anna-masso-homoabielud-ja-demokraatia/] 24.10.2012.
- Mets, R.** 2012. Seadused ja homoseksuaalsus. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 82 - 90
- Miljand, M.** Miljand: nõuame kooseluseaduse küsimuses referendumit. [http://arvamus.postimees.ee/969132/margo-miljand-nouame-kooseluseaduse-kusimuses-referendumit] 05.02.2013.
- Minister: samasooliste abielude lubamine ei leiaks Eestis toetust. Postimees [http://www.postimees.ee/1012620/minister-samasooliste-abielude-lubamine-ei-leiaks-eestis-toetust] 03.02.2013.
- Ots, L.** Loone Ots: samasoopered ja adoptiivlapsed. [http://arvamus.postimees.ee/963584/loone-ots-samasoopered-ja-adoptiivlapsed/] 06.02.2013
- Pomm, K.** Kristjan Pomm: teame homolapsendamisest liiga vähe. [http://arvamus.postimees.ee/965496/kristjan-pomm-teame-homolapsendamisest-liiga-vahe] 01.02.2013
- Poolamets, O.; Haavio-Mannila, E.; Kontula, O.; Haldre, K.** 2006. Seksuaalsus Eestis. Ajalugu. Tänapäev. Arengud. Tallinn: Eesti Akadeemiline Seksoloogia Selts.
- Pärnits, A.** Homoseksuaalsus. Olla või mitte olla. [http://www.parnukogudus.ee/web/?sub=6&ss=20] 10.10.2012.
- Raudsepp, A.; Kotter, L.** Homoseksuaalsus. Juhend õpetajatele ja noortenõustajatele. [http://www.omakeskus.ee/files/Homoseksuaalsus.pdf] 25.10.2012.

Robertson, J. 2005. Same-sex cultures and sexualities. An anthropological reader. Blackwell Publishing Ltd.

Saul, J. 2012. Biseksuaalsus. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 29 – 34

Savin-Williams, R.C. ; Cohen, K. M. 1996. The lives of lesbians, gays and bisexuals. Harcourt Brace & Company.

Tallinn andis homoparaadi korraldamiseks loa. ERR Eesti Rahvusringhääling
[<http://uudised.err.ee/index.php?0542017>] 10.02.2013.

Teadlased: homofobid võivad alla suruda enda omasooiharust. Delfi
[<http://forte.delfi.ee/news/teadus/teadlased-homofobid-voivad-alla-suruda-enda-omasooiharust.d?id=64227817>] 22.10.2012.

Veske, C. 2012. Võim ja homoseksuaalsus. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 23 - 28

Väli, M. 2012. Transseksualism. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. MTÜ Eesti Gei Noored. Lk. 36-41

Õiguskantsler soovib samasooliste partnerlussuhted reguleerida. Delfi
[<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/oiguskantsler-soovitab-samasooliste-partnerlussuhted-reguleerida.d?id=46465663>] 06.02.2013.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Hea vastaja!

Käesoleva küsitluse eesmärgiks on läbi viia uurimus "**Seksuaalvähemused ja kahe erineva põlvkonna suhtumine neisse Pärnu linna näitel.**"

Uuringut viib läbi TÜ Pärnu Kolledži AÜ Sotsiaaltöö korralduse eriala neljanda kursuse tudeng Külli Baumann lõputöö koostamise eesmärgil. Uuring on anonüümne ja selle tulemused avalikustatakse 2013. aasta kevadel ning on hiljem kättesaadavad Pärnu Kolledži raamatukogus.

KÜSIMUSTIK

I: Respondente iseloomustavad andmed

1.1. Sugu

.....mees   .....naine

1.2. Vanus

.....aastat

1.3. Haridustase

.....põhi   .....kesk

.....kõrgem   .....keskeri

II: Täiskasvanute ja gümnasistide arusaamad ja teadmised seksuaalvähemuse olemusest ja temaatikast

2.1. Märkige milliste järgmiste mõistete tähendusi te teate:

- a) GEI   c) BISEKSUAAL

- b) LESBI   d) TRANSSEKSUAAL

2.2. Kas ajakirjandus ja televisioon kajastavad seksuaalvähemustega seotud teemasid?

- a) kajastatakse piisavalt
- b) kajastatakse harva ja väikses mahus
- c) ei kajastata üldse
- d) ei oska öelda

2.3. Kas koolis selgitatakse õpilastele seksuaalvähemuste olemust?

- a) selgitatakse piisavalt
- b) ei selgitata piisavalt
- c) ei selgitata üldse
- d) ei oska öelda/ ei tea

2.4. Kas teie arvates tuleks õpilastele koolis selgitada seksuaalvähemuste olemust?

..... jah   ..... ei   ..... ei oska öelda

2.5. Milline on teie arvates homoseksuaalsuse olemus?

- a) kaasasündinud
- b) valitud eluviis
- c) haiguslik nähtus/kõrvalekalle
- d) ei oska öelda

III: Põlvkondade erinevused hoiakutes ja suhtumises seksuaalvähemustesse

3.1. Kas Eesti ühiskond on tolerantne seksuaalvähemuste suhtes?

- a) pigem jah
- b) pigem ei
- c) ei oska öelda

3.2. Kuidas te suhtute tänaval käest kinni kõndivasse samasooliste paari?

- a) suhtun positiivselt
- b) see ei meeldi mulle
- c) mul ükskõik
- d) ei oska öelda
- e) nii kaua kui mind segama ei tule, mind ei häiri

3.3. Kuidas te suhtute avalikus kohas suudlevasse samasooliste paari?

- a) suhtun positiivselt
- b) see häirib mind tõsiselt
- c) mul ükskõik
- d) ei oska öelda

3.4. Kuidas suhtute, kui teiega samas trepikojas elavat homoseksuaalset naabrit külastavad sageli tema homoseksuaalsed sõbrad?

- a) tore, et tal sõpru on
- b) see ei meeldi mulle
- c) mul ükskõik
- d) ei oska öelda

3.5. Mida arvate võimalusest, et samasoolised hetero- ja homoseksuaal on parimad sõbrad?

- a) see on igati reaalne

- b) see pole võimalik
- c) hetero või homo, mis vahet seal on
- d) ei oska öelda

3.6. Kas teie, kui heteroseksuaal, lähete õhtut veetma homobaari, - klubisse?

.....jah, miks mitte   .....ei, mitte iialgi   .....võibolla, kui keegi kaasa kutsuks

3.7. Kuidas suhtute, kui seal klubis teeb teile komplimente samasooline inimene?

- a) olen rõõmus, sest kompliment on kompliment
- b) saan vihaseks, sest mina pole homoseksuaal
- c) satun segadusse, püüan selgitada, et olen hetero ning siin klubis lihtsalt uudishimust
- d) ei oska öelda

3.8. Kuidas teie suhtute bi-, trans- ja homoseksuaalidesse?

- a) positiivselt ja toetavalt
- b) ei salli, arvan, et homoseksuaalsus on loomuvastane
- c) olen neutraalne, igäüks elagu nagu soovib
- d) .....

IV: Täiskasvanute ja gümnasistide hinnangud „kapist välja tulnud“ sõprade või klassikaaslaste/kolleegide aktsepteerimise kohta

4.1. Teie lapsepõlvesõber teatab äkki, et ta on homoseksuaal. Kuidas reageerite?

- a) aktsepteerin ja toetan täielikult tema seksuaalset orientatsiooni
- b) ei aktsepteeri sõbra seksuaalset orientatsiooni ning piiran temaga suhtlemise miinimumini

- c) arvan, et sõber vajab meditsiinilist või psühhiaatrilist abi ning püüan talle seda võimaldada

4.2. Kuidas suhtute riietus- või duširuumi jagamisse äsja „kapist väljunud“

samasoolise kolleegiga/klassikaaslasega?

- a) mul ei ole midagi selle vastu
- b) keeldun temaga duširuumi jagamast ning ootan, kuni ta ruumist lahkub
- c) mul ükskõik
- d) ei oska öelda

4.3. Mis võib juhtuda kooliõpilasega, kes teeb klassikaaslastele teatavaks

oma seksuaalse orientatsiooni?

- a) kaaslased on heatahtlikud ning tolerantsed ja aktsepteerivad teda
- b) õpilane satub pilkamise alla, võib isegi peksa saada
- c) kedagi ei huvita ühe õpilase seksuaalsus. Endagagi tegemist
- d) ei oska öelda

4.4. Oletame, et töötate juba pool aastat kitsukeses kontoris koos samasoolise kolleegiga. Kolleeg on suheldes väga familiaarne, pidevalt patsutab teie õlgu või selga. Äkki selgub, et ta on homoseksuaal. Mida te ette võtate?

- a) tema seksuaalne orientatsioon ja familiaarne käitumine ei häiri mind ja ei muuda kuidagi minu suhtumist heasse kolleegi
- b) keeldun temaga koos töötamast ning nõuan kolleegi üleviimist
- c) tehku mis tahab, mina säilitan professionaalsuse ja külma närvi
- d) ei oska öelda

4.5. Oletame, et olete tööandja. Vabale ametikohale kandideerijatest on jäänud sõelale kaks tugevat ja üsna võrdset kandidaati. Viimasel hetkel selgub, et üks neist on homoseksuaal. Kas see teadmine mõjutab kuidagi teie valikut?

- a) ei mõjuta, ma ei eelista kedagi tema seksuaalse orientatsiooni põhjal
- b) jah, ma valin heteroseksuaali
- c) ei oska vastata, see sõltub olukorrast ja inimestest

V: Täiskasvanute ja tänaste gümnasistide suhtumine homoabieludesse ja -lapsendamisse

5.1. Kas samasooliste kooselul võiks olla mingi seaduslik alus, näit. sõlmitakse Partnerlusleping?

- a) jah, nii oleks neil seaduslik õigus pärimiseks ja muudeks juriidilisteks toiminguteks
- b) ei, nad ei peaks üldse koos elama
- c) mul ükskõik
- d) ei oska öelda

5.2. Kuidas suhtute samasooliste abiellumisse?

- a) toetan igati
- b) ei poolda
- c) mul ükskõik

5.3. Mida arvate samasooliste soovist kiriklikult laulatatud saada?

- a) toetan igati
- b) ei, see on vastuolus jumalasõnaga
- c) mul ükskõik

5.4. Kas samasoolised paarid võiksid lapsendada?

- a) jah, mõni laps saaks omale kodu ja perekonna
- b) ei, selline peremudel ei sobi lapse kasvatamiseks
- c) ei oska öelda

5.5. Kas samasoolise paari lapsest võib koolis saada teiste kiusamise ohver?

- a) jah, kindlasti. Lapsed ei kannata erinevusi ja erinevaid
- b) ei usu, vaevalt lapsed tema teistsugusest perest hoolivad
- c) ei oska öelda

VI: Täiskasvanute ja tänaste gümnasistide suhtumine „pride`ide“ (vähemuste marsi) korraldamisse Eestis

6.1. Kas olite kuulnud „pride`ide“ ehk vähemuste marsi eesmärgist?

(Vähemuste marsi eesmärk on geikogukonna innustamine, üldise avalikkuse teavitamine ja oma õiguste laiendamine.)

- a) jah, olin
- b) ei olnud
- c) ei oska öelda

6.2. Kuidas suhtute „pride`i“ läbiviimisesse Eestis?

- a) suhtun toetavalt
- b) ei ole vaja tulla tänavatele oma lippe lehvitama ja ennast eksponeerima
- c) mul ükskõik
- d) .....

6.3. Kas lähete tänavale „pride`i“ vaatama?

- a) lähen muidugi
- b) ei lähe
- c) ei oska öelda

Soovite midagi lisada või kommenteerida

.....

.....

.....

.....

.....

Tänan vastamast!

SUMMARY

SEXUAL MINORITIES AND THE ATTITUDE TOWARDS THEM BASED ON TWO GENERATIONS OF THE PEOPLE OF PÄRNU

Külli Baumann

During the last five years people from sexual minorities have started to speak up with the goal to make themselves seen and heard in the Estonian society. But “coming out” might cause a variety of problems and situations in everyday lives of LGBT people which might need the help of social-workers in order to be resolved. It often happens that the society discriminates people who bend its unwritten rules. Sexual minorities are not being heard and understood.

The objective of the paper in hand is to introduce bi-, trans- and homosexuality throughout history, to explain the meanings of different words and phrases and to compare the different attitudes towards LGBT people of two generations of the people in Pärnu. The comparison is based on knowledge and understanding of the sexual minorities, the acceptance of a friend or a colleague who has come out and the attitude of different generations towards gay-marriage, adoption and organizing “Prides” in Estonia.

The respondents were divided into two age groups: I – up to 29 and II – 30 and up. The study showed that respondents from both generations know the meanings of the words gay, lesbian, bisexual and transsexual and think it is important to introduce and explain sexual minorities in schools which as of now is not done in most of them. The representatives of both age groups found that the Estonian society is not tolerant towards sexual minorities but 2/3 of the respondents in both groups claimed themselves to be neutral. The majority of all respondents were for partnership agreements but when it came to marriage and church weddings the two groups completely disagreed. The

younger generation is much more tolerant towards sexual minorities than the older generation.

The rising of tolerance towards sexual minorities in the Estonian society is a lengthy process which cannot be done right here, right now. The integration of the LGBT people should be a long-term process. "Prides" should not be organized in Estonia for the time being and should be limited to smaller gatherings which may include singing because the people of Estonia can relate to singing very well. As of now the government should allow partnership agreements. That would be a huge leap forward for the LGBT people and the whole of society. The Estonian society is not yet ready for same-sex marriages, church weddings or adoptions.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Külli Baumann (sünnikuupäev) 01.03.1971

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Seksuaalvähemused ja kahe erineva põlvkonna suhtumine neisse Pärnu linna näitel“, mille juhendaja on Anu Aunapuu ja kaasjuhendaja Liina Käär
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **13.05.2013**